

VYCHOVATELSKÉ listy

časopis pro pedagogiku a filosofii

7

Měsíc březen - měsíc Komenského. - Dr Jan Konečný, univ. profesor: Monistický světový názor. - Akr.: Politická pedagogika. - Dr Augustin Štancl, prof.: Rozřešení školského problému v Holandsku. - Rud. Mertl, profesor: Pedagogické fakulty. - Fr. Juříček, řed. měšť. školy: Pracovní metody na školách národních. - Jan Kachlík, učitel: Nové úkoly kreslení. - Frant. Konečný, profesor: K vyučování meteorologie na měšťanských a středních školách. - Duchovní život. - Katolické školy. - Školská organizace a reforma. - Literární zápisník.

ROČNÍK I. (42.) V OLOMOUCI V BŘEZNU 1948

VYCHOVATELSKÉ LISTY vycházejí měsíčně mimo prázdniny. Vydavatel: Matice cyrilometodějská, Olomouc, náměstí Rudé armády číslo 16. Redakce a administrace: Olomouc, nám. Rudé armády 16. Telefon 584. Vedoucí redaktor Dr. František Kopečný, docent Palackého university v Olomouci. Odpovědný zástupce listu Fr. Chytil, řed. Spol. pod. v Přerově. Tisknou Společenské podniky v Přerově. Používání novinových známek povoleno výn. řed. pošt, Brno, z 13. 9. 1947, čj. IA-4-2370-0: 105638. Dohl. pošt. úř. Přerov 2.

Roční předplatné 70 Kčs. Účet poštovní spořitelny č. 106727. Kdo si ponechá ukázkové číslo, je považován za odběratele. Uznáváme toliko písemnou výpověď na konci ročníku. Citovati dovoleno jen s udáním pramene. Rukopisy se nevracejí.

DŮLEŽITÉ UPOZORNĚNÍ:

Nezapomeňte nám ihned ohlásit změny adres, protože administrace dostává často některá čísla zpět se stručnou poznámkou: „Přesídlil.“ - Předplatné laskavě zaplaťte - pokud jste tak již neučinili - buď našim šekovým vpl. lístkem z 2. čísla anebo blanco-šek. vpl. lístkem, který obdržíte na každém poštovním úřadě; doplňte číslem našeho účtu 106.727, název: Matice cyrilometodějská Olomouc. Do rámečku na dílci „složenka“ poznámku „Vychovatelské listy.“ Prosíme, neodkládejte s placením, máme také své povinnosti vůči tiskárně.

DAR DÍLU KATOLICKÉ OBNOVY!

„Tlučte a bude otevřeno“ — touto větou se obrátil J. E. nejdp. Magre Dr. J. Beran, arcibiskup pražský a primas český jako předseda Ústředí Katolické akce ve své výzvě jménem všech nejdp. biskupů na věřící o hmotnou pomoc ve prospěch Ústředí Katolické akce.

Je nutné, aby Kristovy pravdy obrodily život veřejný i soukromý. Kvasem, který tuto obrodu má provést, jest Katolická akce. Podejte jí svou ruku, je to Vaše povinnost, jste katolíci, jde v tomto čase také o Vás, jde o všechno.

Četné dary blanco složenkami na č. 61.400 a název účtu Arcibiskupská konsistoř — účet Ústředí Katolické akce, Praha-Dejvice necht přinesou zdárnou ozvěnu výzvy a prosby nejdp. ordinářům a hmotnou pomoc pro Katolickou akci.

Hmotná pomoc necht je však dovršena účastí všech laiků dobré vůle na tomto prozřetelnostním volání papežů poslední doby — účastí v Katolické akci.

Vážení přátelé, kolegyně a kolegové!

Děkujeme Vám za zájem, který jste projevíli o »Vychovatelské listy« v častých urgencích; ale není to naší vinou, že první číslo můžeme vydati teprve v říjnu 1947. Ministerstvo informací jsme požádali o povolení už v r. 1945... Doufáme, že tím radostněji »Vychovatelské listy« uvítáte a stanete se nejen předplatiteli, ale i *spolupracovníky* na jejich obsahu.

Úvodní články J. E. nejd. p. arcibiskupa Berana a p. biskupa Čárského Vám předkládají program »Vychovatelských listů« tak jasně, že redakce nepovažovala za vhodné doplňovat je zvláštním článkem. O nutnosti a potřebě »Vychovatelských listů« pro katolické učitelstvo a profesory nepochybujete, jak vidíme z Vaší hojné korespondence, kterou jsme obdrželi po oznámení, že »Vychovatelské listy« budou obnoveny. Vy sami víte, jaké je potřebujete mít, Vy sami budete spolutvůrci. Jsme připraveni na Vaše kritické hlasy, ale především čekáme upřímnou spolupráci: součinnost všech katolických vychovatelů, soustředěných kolem »Vychovatelských listů«, spojených stejnými ideály a stejnou tvrdostí práce na školském úseku katolické akce. Školská Matice cyrilometodějská, která »Vychovatelské listy« vydává — z pověření episkopátu jako školský odbor KA — zve Vás všechny k spolupráci — pro Boha, národ a Vám svěřené dětské duše!

KOLEGYNĚ A KOLEGOVÉ ZE SLOVENSKA si jistě se zájmem přečtli dopis J. E. nejd. p. biskupa Čárského, předsedy Katolické školní rady pro Slovensko; v dalším čísle budou čísti příspěvky bratislavských universitních profesorů Dr A. Jurovského a Dr M. Višňovského a j. a jistě se sami činně účastní práce.

Rádi uvítáme Vaše náměty, poznámky a kritické hlasy, články i menší práce pro »Pracovnu« a jiné rubriky. Uveřejněné příspěvky honorujeme tak, že autoři budou jistě spokojeni.

UČITELÉ NÁBOŽENSTVÍ — laici, kteří doposud neměli svého časopisu, uvítají jistě s radostí přílohu »Učitel náboženství«, redigovanou známým univ. prof. Dr Tomáškem. Tato příloha bude přikládána jenom katechetům a těm, kteří o ni výslovně požádají.

Pokud Vám »Vychovatelské listy« přišly oklikou na Vaši starou adresu, napište nám laskavě ihned, abychom si mohli provést změnu v adresáři.

Šekové vplatní lístky k zaplacení předplatného Vám přiložíme v druhém čísle.

Kolegyně a kolegové, vítáme Vás jako čtenáře a jako spolupracovníky a přejeme Vaší práci hodně zdaru a požehnání Božího!

YCHOVATELSKÉ LISTY. MATICE CYRILOMETODĚJSKÁ,
Redakce a administrace. sekce učitelů a profesorů.

Český vychovatel bude stále čísti spisy Učitele národů. Přinášíme několik citátů:

Způsob člověka i rostliny jest podobný.

Neboť jako strom ovocný sice může vyrůst sám ze sebe a sebou samým, ale jest planý: a přináší plané ovoce; má-li však nésti ovoce lahodné a sladké, musí býti od zkušeného sadaře štěpován, zaléván a oklešťován: tak člověk sice sám od sebe roste v lidskou podobu, avšak v bytost rozumnou, moudrou, mravnou a zbožnou, nemůže vyrůstati bez předchozího štěpování roubů moudrosti, mravnosti a zbožnosti. Did. VII, 1.

Péče o dítky přísluší nejvíce rodičům.

Když jsme ukázali, že rostliny rajske, křesťanská mládež, nemohou vyrůstati jako dříví v lese, nýbrž že potřebují péče, musíme již přihlédnouti, komu přísluší ta péče. Nejpřirozeněji to patří ovšem rodičům, aby byli těm, jimž byli původci života, také původci rozumného, mravného a svatého života. Že to učinil Abraham, svědčí Bůh, když dí: Znáám jej, že přikáže synům svým a domu svému po něm, aby ostríhali cesty Hospodinovy, vykonávajíce spravedlnost a právo. (1. Mojž. 18, 19.) Did. VIII, 1.

Moudrost, opatrnost a zbožnost.

Neboť moudře promluvil, kdo řekl, že školy jsou dílny lidskosti: tím totiž, že způsobují, aby lidé se stávali lidmi, to jest, aby člověk stával se I. tvorem rozumným, II. tvorem, jenž je pánem pánů (tedy také sebe samého), III. tvorem, jenž je potěšením svého Stvořitele. To se stane, budou-li se školy snažiti učiniti lidi rozumem moudrými, ve skutcích opatrnými a v srdci zbožnými. Did. X, 3.

Nač Bůh rodičům dítky svěřil?

Lidé učívají volka orati, koně jezdit, psa honiti zvěř, protože jsou ti tvorové k tomu dáni a k jinému jich nemůže být užito, člověk však, poněvadž je stvořen k vyšším věcem, má býti k vyšším věcem obrácen, totiž aby byl etnostmi co nejpodobnější Bohu, jehož obraz nese. Inf. školy mateř. 2.

MONISTICKÝ SVĚTOVÝ NÁZOR

Dr Jan Konečný, univ. profesor.

Bádavý duch moderní doby nahromadil ve všech oborech lidského poznání tolik obdivuhodných resultátů, že jest dnes opravdu nemožno jedinci zvládnouti veškeré výtěžky vědeckého bádání. Proto pozorujeme tolik speciálních úseků v jednotlivých vědeckých oborech, jež druhdy ovládali jednotliví odborníci. Všimněme si jen n. př. lékařství a přírodních věd!

A není také dnes polyhistorů, jako byl třeba Aristoteles nebo Leibniz, kteří obsáhli veškero vědění své doby. Přesto se však snaží moderní člověk přehlédnouti svět s jeho bohatým dějstvím s jednoho nejvyššího hlediska a dáti si odpověď na ty nejdůležitější otázky, jež odvědy zajímaly myslícího ducha, otázky o původu světa a života, o účelu života a jeho posledním cíli. Tak chce učiniti zadost potřebám rozumovým, mravním i náboženským. Odpověď na tyto otázky podává člověku filosofie a náboženství a sice vzhledem na nejvyšší a poslední příčinu universa. Jelikož se jedná o poznání z jediného (řecky monos, t. j. jediný) stanoviska, nazývá se tento názor názorem monistickým. Monotheistické náboženství spatřuje nejvyšší příčinu vesmíru v jediném, nadsvětovém a osobním Bohu, jenž není součástí světa, nýbrž podstatně od něho rozdílný, naprosto jednoduchý, absolutní duch, jenž vše stvořil, udržuje u bytí a spolupůsobí se svým tvorstvem, řídě vše a spravuje k dosažení cíle. Proniká svým bytím celý svět, není však světu imanentní, nýbrž ho nesmírně převyšuje. Bůh a svět není dle theistického názoru světového jedno a totéž. Proto nazýván jest tento názor názorem dualistickým, ačkoliv by mohl býti také plným právem názorem monistickým, jelikož spatřuje v Bohu jediný, nejvyšší princip všehomíra.

Moderní monistické názory nečiní však rozdíl mezi Bohem a světem, nerozlišujíce mezi konstitutivním a kauzálním (příčinným) principem světa. A přece dospíváme rozborem veškeré skutečnosti ve světě ke dvěma velikým říším: k říši hmoty a ducha, jež nelze ani přehlédnouti nebo odstraniti, tím méně pak převésti na jednu jedinou. Nelze prohlásiti jen ducha nebo zase jen hmotu za jedinou podstatu vesmíru, aniž lze jednu neb druhou z těchto složek vydávati za jediný, nejvyšší kauzální princip.

Podle toho, jak který filosofický směr pojímá tyto dvě podstatně různé složky, vytvoří též svůj monistický světový názor. Pokládá-li se jen hmota a s ní spojená fysická síla s vyloučením ducha za jediný princip universa, z něhož se skládá i vzniklo, setkáváme se s materialistickým monismem. Je-li za tento princip přijímán duch

ve světě obsažený, mluvíme o spiritualistickém monismu, jenž sluje též pantheism.

Materialistický monismus vystupuje od nejstarších dob v nej-různějších formách. Již v 7. stol. př. Kr. setkáváme se s ním u filosofů ionských, později u Leukippa a Demokrita, kteří jej převzali od Hindů. Byl to systém t. zv. atomismu. Epikurovi byl svět se-skupením atomů, vše — Boha i duši nevyjímaje — prohlásil za tělesné. Křesťanství přemohlo svým idealismem materialismus. Kristus osvobodil ducha od hmoty. Odvratem od křesťanství nastal opět příklon k materialismu. V 18. věku byli jeho hlasateli francouzští encyklopedisté, najmě v knize „Système de la nature“, vydané pod jménem Mirabeauovým, ačkoliv pravým jejím autorem byl baron Holbach. Francouz La Mettrie nazval člověka strojem. (L' homme c' est machine.) Němci Vogt, Büchner, Moleschott zavrhovali jakoukoliv nadhmotnou sílu a v druhé polovině minulého století až do své smrti (1919) byl nejvýznačnějším representantem německého materialismu Arnošt Haeckel (pyknotický monismus) a profesor chemie v Lipsku Wilhelm Ostwald (energetický monismus). Aby ukázali obrodnou sílu monistického hnutí v životě, založil Ostwald s Haeckelem i monistický klášter „Unesma“, který však po půl roce tak předem již vynášené vzorné působnosti velice žalostně ztroskotál.

Účelem tohoto monismu bylo „vymaniti člověka z okovů všech náboženských, dualistických představ o osobním Bohu, o posmrtném životě, o rozdílu mezi duchem a fysickou silou a ukázati lidstvu podmaňující sílu monismu v životě i smrti“.

Opakem materialistického monismu jest monismus spiritualistický. Uznává sice samostatnost ducha, vydává ho však za jedinou podstatu světa a za jeho kausální princip. Svět jest vlastně identický s Bohem, jest toliko jeho vnějším projevem. Vznikl buď emanací (vyřinutím) nebo evolucí (vývojem) duchovního, ve světě uzavřeného (imanentního) principu. Tento systém nazýváme pantheismem, poněvadž vyhlašuje celý svět za Boha, navazuje tak na výrok Spinozův: „Natura est Deus et Deus est natura“, (t. j. příroda jest bůh a bůh jest příroda). Spinozův monismus jest naturalistický.

Noetický systém Kantův zavdal podnět k spiritualistickému monismu tak zvané filosofie absolutní čili identity. Kant omezoval naše poznání na pouhá fenomena (zjevy), to však, co se jeví, t. j. podstata těchto jevů zůstává nám neznámým x.

Tuto podstatu nazýval „Ding an sich“, věc o sobě. Jeho pokračovatelé Fichte a Hegel nechtěli však zůstatí při pouhém neznámém x, nýbrž kladli na jeho místo buď absolutní já, nebo abso-

lutní rozum, nebo konečně neurčitý a prázdný (bezobsažný) logický pojem, v němž je jsoucno i nebytí úplně totožno.

Schopenhauer vydával zase za prapodstatu i prazdroj veškerenstva slepou, nevědomou vůli a Ed. Hartmann zase nevědomé. Také filosof Eucken a Bergson upadli svými systémy do pantheismu, ačkoliv oba proti tomu protestovali. Bergson ve svém díle „Les deux sources de la morale et de la religion“ uznává již na základě zkušenosti mystiků existenci osobního, od světa podstatně odlišného Boha. Svým obrácením na katolickou víru toto své přesvědčení také potvrdil.

Všimněme si aspoň blíže panlogismu Hegelova a voluntaristického monismu Schopenhauerova, abychom poznali, k jakým důsledkům vedou! Hegel vyhlásil za jediný podklad, podstatu a jaksi krev světa všeobecný logický pojem, který se počal sám od sebe vyvíjeti dialektickým pochodem, přijímaje v sebe vždy nová určení. Stav se určitým pojmem v Bohu, rozložil se v celý vesmír, a nabyv v člověku sebevědomí, stal se duchem. Již to, že Hegel připisoval všeobecnému abstraktnímu pojmu samostatnou existenci a označil ho za nejvyšší příčinu celého světa, nasvědčuje, že systém ten odporuje zákonu příčinnosti, dle něhož nemůže býti nikdy více v účinku, než bylo obsaženo v příčině. Odkud vyšel tento všeobecný pojem, kdo mu dal impuls k dalšímu určení a vývoji, zůstává nerozřešitelnou záhadou.

Schopenhauerovi jest slepý, neodolatelný pud (pravůle) prazdrojem a jedinou podstatou vesmíru. Jest to sice prý slepý, nevědomý, ale přitom neodolatelný pud. Jako takový jeví se dosud ve světě neústrojném a vegetativním, jakož i v jeho zákonech. Teprve na vyšším stupni přidružuje se k tomuto pudu poznání, čímž si konečně uvědomuje, co vlastně chce a k čemu směřuje, totiž tento viditelný svět. Ten je ovšem Schopenhauerovi nejhorším možným světem, život ve světě je bláznivým karnevalem a nejvyšším cílem člověka jest nežití, nirvana buddhismu. Tak prohřešil se filosof pesimismu nejen proti základním zákonům lidského myšlení, nýbrž i proti správnému pojímání vývoje, přehlédnuv všechnu teleologii ve světě a přeslechnuv neumlčitelný hlas lidského nitra po vyrovnání všech protiv života v životě věčném.

Monismus zamítá ovšem nejen podstatný rozdíl mezi světem a osobním Bohem, nýbrž neuznává také věčnost a osobní nesmrtnost a vyhlašuje zánik lidské duše zároveň s tělem.

Úvod.

Je věcí všeobecně známou, že výchovné soustavy byly až dosud budovány buď na základech náboženských nebo na systémech filosofických. Pokus o vybudování pedagogiky na programu politické strany byl ponechán době nejnovější. Zatím jej sice není nikde zřetelně vidět, ale můžeme jeho náznaky — první cihly ke stavbě — pozorovat v Sovětském svazu, kde je politická strana živlem ovládajícím veškeren život hospodářský, politický a kulturní.

Je zřejmé, že tu nelze nepozorovati půdu zatím nezpracovanou a známky přílišné závislosti na teorii politické strany, již založil Marx, dále rozšiřoval Lenin a jeho pokračovatel Stalin.

Pro názorný příklad tohoto úsilí uvedu dále v překladu zkrácenou stať kandidáta doktorátu pedagogických věd P. Razmyslova, který ji uveřejnil v prosincovém čísle Načalnoj školy, orgánu to Akademie pedagogických věd. Pro informaci poznamenávám, že kandidáti věd mají právo přednášet na universitách jako docenti. Po uveřejnění disertace stávají se universitními profesory s titulem doktorským.

O vytváření bolševistických rysů charakteru.

Marxistický názor pronikl do Ruska koncem minulého století. Vliv Marxův a Engelsův na vytváření charakteru, na ráz osobností proletářských revolucionářů byl ohromný. Později byl marxismus tvůrčím způsobem rozvit Leninem a Stalinem, pokud jde o předpoklady imperialismu a proletářských revolucí a podmínky budování a vítězství socialismu ve státě.

Boj proti samovládě, boj za vítězství proletářské revoluce, za socialistické zřízení, za ochranu socialistické vlasti vytvořil nový typ lidí s novými rysy charakteru. Bolševistické rysy charakteru začaly se vytvářeti již v podzemním zápase proti carismu. Celá plejada znamenitých bolševiků vyrostla v těchto dobách: Lenin, Stalin, Sverdlov, Kalinin, Molotov, Džerdžinský, Kyrov, Frundze, Vorošilov, Kecchoveli, Ordžonokidze, Šaumjan, Culukidze, Bauman a j. Ti už za carských poměrů vysoko povznesli na Rusi prestiž revolucionářů. Tvrdými jako kámen byli označováni bolševici již v dobách podzemní revoluční práce. Hle, jak charakterisuje Vladimír Iljič jednoho z té skvělé plejady revolucionářů z povolání Jakuba Michailoviče Sverdlova: „V tu dobu, na samém začátku XX. století, byl před námi soudruh Sverdlov jako nejlépe vykovaný typ revolucionáře z povolání — člověka, který přerušil zcela styky s rodinou, se vším pohodlím a návyky buržoasní společnosti, člověka, který se zcela a bez výhrady oddal revoluci a po celá léta i desítiletí, přecházeje z vězení do vyhnanství a z vyhnanství do vězení, vykoval v sobě ty

vlastnosti, které zakalovaly revolucionáře na dlouhá a dlouhá léta. (Sebr. spisy, 3. vyd., sv. XXIV, str. 80.) Ta charakteristika, podaná V. I. Leninem o Sverdlovu, vztahuje se v podstatě na celou plejadu profesionálních revolucionářů, a především na Lenina a Šalina.

Stojíce v čele zápasu lidových mas, nesli na svých bedrech všechny obtíže tohoto zápasu proti carské vládě a proti kapitalismu a dovedli nás k vítěznému Říjnu.

Připomíná je Ivana Vasiljeviče Babuškina, napsal Vlad. Iljič Lenin v roce 1910 toto: „Bez takových lidí byl by zůstal ruský lid národem otroků, národem rabů. S takovými lidmi dobude si ruský lid plného osvobození od jakéhokoliv vykořisťování. (Sebr. spisy, 3. vyd., sv. XIV, str. 398.) Uplynulo jenom sedm let a ta věstecká slova Leninova proměnila se v život.

Veliká říjnová revoluce smetla posice kapitalismu a nastolila diktaturu pracující třídy. Pod vedením komunistické strany dělnické masy našeho státu vytvořily socialistickou společnost. V procesu tohoto budování se měnili a přetvořovali i lidé. Vstoupili jsme do období dovršení výstavby netřídní socialistické společnosti a postupného přechodu od socialismu ke komunismu.

Ve vytváření bolševistických rysů charakteru má největší důležitost formování dialekticko-materialistického světového názoru, pevného přesvědčení a zaměření.

Roku 1920, hovoře o zákonech lidského chování v naší společnosti, řekl o tom V. I. Lenin, že „v základě komunistické mravnosti leží zápas o upevnění a dovršení komunismu“. (Sebr. spisy, 3. vyd., sv. XXX, str. 413.) Tomu je podrobena vše. Všechna činnost našich společenských i státních organizací, všechna činnost vynikajících lidí naší doby. „Kdyby každý krok v mé práci pro povznesení dělnické třídy nesměřoval k tomu, aby upevňoval a zlepšoval úroveň pracující třídy, tak bych pokládal svůj život za život bez cíle“, tak pravil roku 1931 soudruh Stalin v besedě s Emilem Ludwigem. (Beseda s německým spisovatelem Emilem Ludwigem, Stát. nakl., 1938, str. 4.)

To vědecky zdůvodněné zaměření osobnosti k socialistické společnosti, pevnost jejího přesvědčení, jsou těmi vlastnostmi, které dávají člověku víru v pravdivost vlastního díla, vnitřní sílu k překonávání obtíží, stojících mu v cestě. Pevnost přesvědčení, založená na vědeckém poznání zákonů společenského vývoje, tvoří předpoklad pro pevnost charakteru bolševika a pro jeho umění hájit vlastní přesvědčení. „Komunisté“, píše soudruh Stalin, „jsou sami smělí a odvažní lidé a vedou boj proti celému moři nepřátel. Hodnota komunistů spočívá mezi jiným v tom, že umějí hájit své přesvědčení“. (Otázky leninismu, 10. vyd., Stát. nakl., 1938, str. 190.)

V těžkých letech podzemního boje proti carismu, ve velikých le-

tech socialistického budování a v hrozné dni veliké vlastenecké války projevují se zvláště výrazně ty rysy bolševistického charakteru u sovětských lidí.

Ve dnech veliké vlastenecké války tváří v tvář nejtěžším zkouškám neztráceli sovětské lidi s očí velikého cíle: budování komunistické společnosti; věřili ve spravedlnost své věci a ve vítězství socialistické vlasti, a proto tak statečně snášeli dočasné nedostatky a chystali zničení nepřitele. „Ano, i ti“, psal M. I. Kalinin, „kteří upadli do léček gestapa, kde fašističtí katani všemi prostředky od nesnesitelného teroru až do svůdných slibů snažili se je rozložit a duševně zpustošit, zůstávali věrni své vlasti.“ (M. I. Kalinin, „Síla sovětského státu“, Stát. nakl., 145, str. 34.)

Lidé charakterní a lidé silné vůle bývají někdy ztotožňováni. To však není zcela správné. Silná a rozvitá vůle zpravidla souvisí nikoliv s charakterem vůbec, ale pouze se silným a pevným charakterem. Dřívější společensko-hospodářské útvary, kde existovalo vykořisťování člověka člověkem, rozdíl mezi fyzickou a rozumovou prací, kapitalistický a společensko-hospodářský řád, vytvářely mezi dožívajícími třídami lidi jednostranné: často s velikou kulturou inteligence, ale bez vůle, anebo naopak: lidi, plné rozhodnosti a vůle, ale postrádající správné perspektivy, znalosti zákonů společenského rozvoje.

Zároveň s jasným zaměřením k cíli, spočívajícím na znalosti zákonů společenského rozvoje, zřejmými zvláštnostmi bolševistického charakteru jsou: houževnatost, vytrvalost, pevnost, trpělivost, umění překonávat překážky, nebát se jich, jít jim vstříc a dílo začaté dovésti do konce. Vzorem umění překonávat obtíže, mobilisovat masy do boje s obtížemi v zápase za socialismus byl Lenin: „my víme,“ psal v r. 1918, „že přechod od kapitalismu k socialismu je zápas v nejvyšší míře obtížný, ale my jsme hotovi překonat tisíce obtíží a udělati tisíc pokusů a po tisícím přikročit k tisícímu prvnímu.“ (Sebr. spisy, vyd. 3, sv. XXIII, str. 56.) A pod vedením bolševistické strany byl tento přechod uskutečněn zápasem s nepřáteli národa i s těmi obtížemi, které stály v cestě. A týž leninský rys má i soudruh Stalin. „Historie jeho života,“ píše Barbjus, „toť nepřetržitá řada vítězství nad nepřetržitou řadou podivuhodných obtíží. Nebylo roku - počínaje r. 1917 - v němž by on byl nevykonat takové činy, které by byly kohokoliv proslavily navždy. Je to železný člověk. Jeho příjmení nám vyznačuje jeho ráz: Stalin-ocel.“

Již na XIV. sjezdu strany, sjezdu industrialisačním, veda boj proti nepřítelům lidu i strany, pravil soudruh Stalin: „Kdo je unaven, koho lekají obtíže, kdo nestačí, ať uvolní cestu těm, kdož uchováli mužnost a tvrdost. My nejsme z těch, které lekají obtíže. Na to jsme bolševiky, k tomu jsme dostali leninské zakalení, abychom neutíkali,

ale šli vstříc obtížím a překonávali je. (Stenografický zápis XIV. sjezdu Všesvazové komunistické strany (bolš.) - Stát. nakl. 1926, str. 54.) O tom pak hovořil i na XV. sjezdu strany, sjezdu kolektivisačním. Mobilisuje stranu, dělnický stav, kolchozní zemědělce i sovětskou inteligenci k zápasu s obtížemi socialistického budování. Jos. V. Stalin pravil: „Obtíže budou, ale my je překonáme jako jsme je překonávali dosud, neboť my jsme bolševiky, vykovanými železnou stranou Leninovou k tomu, abychom s obtížemi zápasili, překonávali je a nefňukali a neplakali. A právě proto, že jsme bolševiky, zvítězíme zcela jistě.“ (Stenografický zápis o XV. sjezdu VKS(b), Stát. nakl. 1928, str. 83.) Umění vésti zápas s obtížemi a překonávat je ovládali bolševici ve všech obdobích budování. A tomu umění učili vůdcové bolševistické strany lidové masy Sovětského svazu. Ve všeobecně známém pozdravu turkmenským jezdcům v r. 1935 pravil Stalin: „Jenom jasnost cíle, vytrvalost v díle k dosažení cíle a pevnost charakteru lámající všechno i všechny překážky mohly zajistit takové slavné vítězství. Strana bolševická může se tím honosit, poněvadž právě tyto vlastnosti pěstuje u všech pracujících všech národů naší velké vlasti.“ (Pravda 25. 8. 1935.)

Na rozdíl od těch, jejichž slovo se rozchází s činem, vychovávají bolševici takové vlastnosti, které svědčí o jednotě slova a činu. Slovo bolševikovo je vážné slovo. Bolševici zvykli plnit sliby, které dají.“ (J. V. Stalin: „Otázky leninismu,“ vydání 10., Státní nakladatelství 1938, str. 439.)

Mluvíme-li o jasnosti cíle člověka socialistické společnosti, o pevnosti jeho přesvědčení, o umění překonávat překážky, nemůžeme si toho člověka představit zbaveného citu - „srdce“ - v práci i zápasu. „... „tomu, kdo zápasí,“ psal svou dobou Engels, „sluší poněkud vášně; kdo chladnokrevně tasí meč, zřídka bývá hluboko nadšen předmětem, za nějž se bije.“ (K. Marx: F. Engels, Sebr. sp., sv. II., 1931, str. 110.) „Bez lidských emocí,“ řekl Lenin, „nikdy nebylo, není a být nemůže lidského hledání pravdy.“ (Sebr. sp., vyd. 3., sv. XVII., str. 331.)

Je zcela pochopitelné, že činitelé bolševistické strany, vedoucí zápas proti celému moři nepřátel zprvu za socialistickou revoluci a potom za vybudování socialismu v našem státě, nemohou nenávidět to, proti čemu bojují, a nemilovat to, zač bojují.

Ve svých pracích mluví Vl. I. Lenin o blahoslavené nenávisti k utiskovatelům a nepřátelům svobody, o nenávisti, která vede k největším historickým povstáním otroků, poznávších hanbu svého otroctví, a o plamenné nenávisti ke středověku.

Mluvě o práci proletářských revolucionářů do Říjnové revoluce na III. sjezdu RKSM v r. 1920 Vlad. Iljič Lenin pravil: „U předcházejícího pokolení směřoval úkol ke svržení buržoasie. Tehdy hlavním

úkolem byla kritika buržoasie, rozdmýchání nenávisti proti ní v masách, probuzení třídního uvědomení, umění sjednotit síly.“ (Sebr. sp., sv. XXX., str. 409.)

V našem státě jsme zbaveni ponižujícího pocitu rasové nenávisti. Rasová nenávist byla oficiální ideologií fašismu. Se stanoviska rasové nenávisti pokouší se rozžehnouti novou válku i nyní reakcionářská část finanční buržoasie. V našem státě, ve státě socialismu je uskutečněna rovnoprávnost a družnost národů. Avšak lidé, sahající na posvátné hranice našeho státu, podněcovatele a organizátory válek proti státu Sovětů, nenávidíme a vedeme s nimi boj všemi prostředky, jež jsou po ruce. Ne proto, že jsou to lidé nám cizí národnosti, ale proto, že přinášejí nescíslné strasti našemu mnohonárodnému lidu. Proto, že činí úklady prvnímu na světě socialistickému státu pracujících, t. j. nejpřednější a nejpokrokovější lidské společnosti na světě. Proto, že válka proti tomu státu je vždycky válkou nespravedlivou, zpátečnickou, výbojnou, válkou vykořisťovatelů proti lidem práce.

Již před druhou světovou válkou, pomáhaje straně vychovávat lid v duchu nekonečné lásky k socialistické vlasti, v duchu nenávisti ke zvířecí ideologii fašismu, k jejím agentům, veliký humanista naší doby, druh a vrstevník Leninův a Stalinův, Maxim Gorkij pravil: „Jestli se nepřítel nevzdává, tak jej ničivají.“ Ve dny veliké vlastenecké války J. V. Stalin psal o tom, že nelze zvítězit nad nepřitelem, nenaučíme-li se ho nenávidět všemi silami své duše. (O veliké vlastenecké válce, vyd. IV., Stát. nakl., 1944, str. 52.) A ta nenávist k nepříteli, spojená s láskou k socialistické vlasti, k vlastnímu národu, byla velikou pohnutkou v zápase s nepřátem ve dnech veliké vlastenecké vojny.

„Patriotismus,“ pravil Vl. I. Lenin, „jest jedním z nejhlubších citů, upevněných věky a tisíciletími zosobněných vlastí.“ (Sebr. sp., 3. vyd., sv. XXIII., str. 290.) Pracujícím masám naprosto není jedno, v jaké vlasti žijí, v jakých politických, sociálních a kulturních podmínkách vedou zápas za své osvobození.

V r. 1931 řekl soudruh Stalin... „ted' když jsme svrhli kapitalismus a máme vládu dělnickou, máme vlast a budeme bránit její nezávislost.“ (Otázky leninismu - vyd. 10., str. 445.)

Hle, proč v „Ústavě,“ základním zákoně našeho státu, vytvořeném za vedení Stalinova, je v částce 133 napsáno: „Obrana vlasti je svatou povinností každého občana SSSR.“ Láska k socialistické vlasti, obrana říjnových vymožeností, obrana vlády dělníků v době veliké vlastenecké války proti německým a japonským imperialistům, proti nositelům zvířecích ideí fašismu vedla k projevům takových heroických rysů charakteru u sovětských lidí jako jsou: odvaha,

mužnost, neohroženost, vytrvalost v obtížích, jakých nezakusil žádný stát za dřívějších etap rozvoje lidské společnosti.

Nelze říci, že by na těch stupních rozvoje lidské společnosti nebylo projevů mužnosti a heroismu. Byly. Ale nebylo takového masového projevu heroismu. To byl heroismus jednotlivců, heroismus desítek a v nejlepším případě stovek lidí. Za veliké vlastenecké války projevily se masový heroismus sovětského lidu. „Náš lid právem získal pověst heroického lidu.“ (Stalin.)

Avšak rozdíl heroismu sovětských lidí od heroismu dřívějších dob je nutno vidět nejen v masovosti. Rozdíl je ještě v tom, že největší lidé, hájící svou vlast jako nikdo na světě, viděli, že vedou válku spravedlivou, osvobozovací, pokrokovou, válku za nejpřednější socialistický stát na světě, za další budování komunismu, za to, o čem snily nejlepší hlavy lidstva. Jinými slovy: bojovali nejen za sebe, za své děti, za rodnou střechu, ale i za socialistické státní zřízení, za nové, opravdu lidské vzájemné vztahy lidí, za nový život bez vykořisťovatelů a utlačovatelů, za právo být občanem socialistické společnosti. „Veliký Lenin“ - psal v r. 1941 soudruh Stalin - „který vytvořil náš stát, pravil, že základní vlastností sovětských lidí má být chrabrost, odvaha, neznalost strachu v boji, být se zároveň s lidem proti nepřítelům naší vlasti.“ (O veliké vlastenecké válce Sovětského svazu, Stát. nakl. 1944, str. 11-12.)

Je třeba říci, že ta velikolepá vlastnost bolševika stala se majetkem národů Sovětského svazu, jeho mohutné sovětské armády a námořnictva. Dosahující pronikavých úspěchů a plnící úkoly strany i vlády, úkoly soudruha Stalina, i daleko v týlu nepřítelů sovětských lidí cítili vždy spojení se socialistickou otčinou. Přišel do Moskvy po lipském procesu, nebojácný bojovník komunismu G. Dimitrov, vyrvaný naší vládou z rukou německých fašistů, v jednom ze svých projevů pravil, že jej v boji proti fašismu posilovala myšlenka na bolševickou stranu, na soudruha Stalina. V žaláři dostal dopis od pionýrů, kteří mu psali: „Je Vám opravdu těžko, soudr. Dimitrove, ale je na světě Moskva.“ A ta myšlenka, že je na světě Moskva, hlavní město socialistického státu a pracujících mas všeho světa, Moskva, jako symbol všeho vynikajícího a pokrokového, Moskva, kde žije Stalin, posilovala soudr. Dimitrova v jeho odvážném zápasu proti fašismu.

Ve veliké vlastenecké válce, když se v partyzánských oddílech, jež se nacházely daleko v týlu nepřítelů, ztratilo spojení s velikou zemí, s Moskvou, byla tato ztráta spojení nejtěžší v životě partyzánských oddílů. Vykládáje o tom, jeden z velitelů partyzánského hnutí na Ukrajině, hrdina Sovětského svazu S. A. Kovpak, ve své knize „Od Putivla ke Karpatům“ píše: „Nepřítel nebyl hrozný, ale vědomí, že se Moskva stala příliš vzdálenou. Když jsme říkali Moskva

nebo Veliká země, bylo v těch slovech vše, co nás rozptýlené po le-
sích mezi vrahy, spojovalo v celek, co nám dodávalo síly.“

Socialistická vlast! V jejím jméně šli lidé do boje; beze strachu
hleděli vstříc nebezpečím, ve jménu vítězství nad nepřitelem hle-
děli s opovržením v tvář smrti a bez rozpaků a hrdě dávali život za
vlast. Nesmrtelné jsou příklady reků naší vlasti: Alexandra Matro-
sova, prsy zakrývajícího střílnu nepřátelského hnízda, aby usnadnil
soudruhům vyplnění bojový úkol, Gastella, který zamířil své hořící
letadlo na nepřátelské kolony, mladých gardistů Krasnodona, Olega
Koševého a jeho druhů, Zoje Krasnodemjanské, bratří Ignatových,
Jiřího Suvirnova a mnohých, mnohých jiných, kteří obětavě a hrdin-
sky položili život za vlast. Budou příkladem mužnosti, vzorem obě-
tavé služby socialistické otčině.

Ty odvážné činy sovětských vojinů na frontě, jakož i pracovní vý-
kony sovětských lidí v týlu mají své zřídlo v horoucím a živototvor-
ném sovětském vlastenectví.

„Síla sovětského patriotismu,“ praví soudr. Stalin, „spočívá v tom,
že jeho základem nejsou rasové nebo nacionalistické předsudky, ale
hluboká oddanost a věrnost lidu své sovětské vlasti, bratrská druž-
ba pracujících všech národů našeho státu.“ (O veliké vlastenecké
válce Sovětského svazu, vydání 5., Stát. nakl., 1946, str. 141-142.)

Práce je první a základní podmínkou lidského bytí. Engels praví,
že práce vytvořila i samého člověka. Práce vytvořila a vytváří vše-
chny hmotné i duchovní hodnoty. Avšak poměr k práci u předsta-
vitelů rozličných tříd v různých dobách a v rozličných společensko-
hospodářských formách byl rozličný. Stará společnost byla založena
na takové základně, že buďto ty okrádáš druhého anebo ten druhý
okrádá tebe, buďto ty pracuješ na druhého anebo on na tebe. Buďto
jsi otrokář nebo otrok. (V. I. Lenin, Sebr. sp., 3., vyd., sv. XXX.,
str. 412.)

Ve vykořisťovatelských třídách všech společensko-hospodářských
forem, při soukromém kapitalismu pokládána byla práce za zaměst-
nání nečestné. „Tam u nich, u kapitalistů, věc nejvíce toužebná, za-
sluhující společenské chvály, bylo: míti rentu, žíti z procent, býti
svobodným od práce, jež pokládána byla za zaměstnání přezírané.“
(J. V. Stalin, Otázky leninismu, 10. vydání, 1938, str. 393.)

V teorii a praxi fašismu vůbec došel tento názor nejurčitějšího
výrazu a uskutečnění. Vyloženou krádež a loupežnictví, násilí nad
druhými, cizopasný život na účet práce podmaněných a utiskova-
ných národů oni udělali svou oficiální ideologií a praktickým progra-
mem. V tom směru, v duchu veřejného loupežení, přehlížení práce,
výsledků lidské kultury vychovávali svoji mládež, která tak zcela
ztratila lidskou tvářnost.

V podmínkách kapitalismu, kde vykořisťovatelé vyssávají pot

i krev pracujících, byla pokládána práce za potupné a těžké břemeno.

Jenom ve státě Sovětů, kde bylo odstraněno vykořisťování člověka člověkem, zaujímá práce správné místo v životě lidském. Práce je tu základní formou lidské činnosti. Z těžkého a opovrhovaného břemene stala se „předmětem cti, slávy, rekovnosti a hrdinství“ (Stalin).

V souhlasu s vytvořivším se novým poměrem k práci v socialistické společnosti vytvářejí se nové rysy lidského charakteru. Hlavním a základním rysem charakteru, který se projevuje v poměru k práci u nás, je láska k práci. A ta má základy v samém našem společenském zřízení. Obracuje se k mládeži s tribuny III. sjezdu RKSM už v r. 1920 pravil V. I. Lenin: „Je potřeba, aby Svaz komunistické mládeže vychovával všechny od mládí, od 12 let, k uvědomělé a ukázněné práci.“ (Sebr. sp. III. vyd., sv. XXX., str. 417.)

Vytvoření takové disciplíny pokládal Lenin za úkol nejdůležitější. „Vytvářet novou disciplínu práce,“ psal, „vytvářet nové formy a způsoby k získávání lidí pro práci - to je práce mnohých let a desítek let, to je nejblahodárnější a nejvznešenější úsilí.“ (V. I. Lenin. Sebr. sp. III. vyd., sv. XXX., str. 151.)

Soukromý majetek, vztahující se na potřeby a prostředky výroby, vykořisťování člověka člověkem, antagonistické rozpory mezi vládnoucími a utiskovanými třídami postavily v kapitalismu lidi do takových podmínek, že se jejich vztahy začaly utvářeti podle pravidla: „Člověk je člověku vlkem.“ Ostře vyhraněný individualismus, prodejnost, lež, podvod, licoměrnost, zákeřnost, věrolomnost, přetvářka a farizejství stávají se nejostřejšími rysy charakteru představitelů buržoasie. V našem státě, kde byla vytvořena nerozlučná jednota sovětské společnosti, není místa ani podmínek pro rozvoj individualismu. U nás není nesmiřitelného kontrastu mezi jednotlivcem a kolektivem, mezi zájmy jednotlivých osobností a zájmy kolektivu. U nás je plná harmonie zájmů, jednotlivců a společnosti. „Dáti možnost plného uspokojení osobním zájmům“ píše J. V. Stalin, „je schopna jen socialistická společnost. Ano ještě více - socialistická společnost dává jedinou pevnou záruku ochrany osobních zájmů. V tom smyslu není nesmiřitelného kontrastu mezi individualismem a socialismem.“ (Otázky leninismu, 10. vyd., Stát. nakl. 1938, str. 602.)

Buržoasně-státní zřízení vytvořilo i ten typ buržoasního inteligenta, který je tak ostře načrtnut Leninem jako typ tolstojovce. „Tolstojovec,“ napsal Lenin, „... je utahaný hysterický chlapík, který veřejně se bije v prsa a říká: „Jsem ubohý a špatný, ale usiluji o mravní sebezdokonalení.“ (Sebr. sp., sv. XII., 3. vyd., str. 332.) Zdokonalování pro samé sebezdokonalování.

Sebekritika jest jedním ze základních rysů bolševika. Avšak bolševistická sebekritika nemá nic společného se sebedičováním, s ponižováním sebe, s licoměrností, s pokrytectvím a s ponižováním lidské důstojnosti, s osočováním lidí a s tolstojovským neodporováním zlu. Bolševistická sebekritika nevybízí k sebezdokonalování pro sebezdokonalování. Ne, ona vybízí k ustavičné práci, k zdokonalování, k iniciativě a k aktivitě za tím účelem, abychom byli ještě užitečnějšími sovětskému státu, aby člověk naší země byl dokonale vyzbrojen k velikému zápasu za vybudování komunistické společnosti. Úkolem bolševistické sebekritiky je „bezohledné zjišťování nedostatků naší práce pro zlepšení našeho budování a upevnění sovětské vlády“ (J. V. Stalin, Otázky leninismu, X. vyd., str. 392).

Vládnoucí třídy feudální a kapitalistické společnosti pěstovaly ve svých vrstvách hrdost jako význačný rys charakteru. Šlechtici byli hrdi na starobylost svých rodů, kapitalisté na své bohatství, nabyté vykořisťováním, atd. Lidé u nás jsou také hrdi, ale ne na svůj původ a osobní bohatství, ale na bohatství své vlasti a na to, co užitečného poskytuje jejich osobní práce pro velikost, slávu a mohutnost socialistické vlasti. Jsou hrdi na své revoluční činitele, kteří vedli boj proti feudálně-statkářskému a kapitalistickému zřízení, jsou hrdi na své přední učence, skvělé vojevůdce, znamenité spisovatele a umělce. Národové Sovětského svazu jsou hrdi na všechno to, co pokrokového a znamenitého dali lidské kultuře. Jména Suvorov a Kutuzov, Glinka a Čajkovský, Bělinský a Černyševský, Puškin a Tolstoj, Rjepin a Surikov, Gorkij a Čechov, Sečenoc a Pavlov - to jsou jména, na které je hrdá celá naše sovětská země.

Jsme hrdi na sovětskou armádu a na její úspěchy, jsme hrdi na ty úspěchy, kterých jsme dosáhli nad fašistickými hordami, jsme hrdi na úspěchy socialistického budování, jsme hrdi, že země Sovětů dala světu Lenina a Stalina.

Z á v ě r :

Při podrobnějším rozboru uvedené stati vzbuzuje podiv nedostatek pedagogických zřetelů při zpracování tématu. Stálá citace projevů vedoucích činitelů strany budí dojem, jakoby se autor bál vzdáliti se od programu strany anebo jakoby chtěl slavnostně prohlašovati své politické vyznání. Z toho důvodu se tu pedagogika vedle politiky téměř ztrácí.

Stať je až ke slovům: ..., „těžké břemeno,“ uvedena nezkráceně, aby byla čtenářům poskytnuta možnost učiniti si jasnou představu o způsobu práce a díkce. Odtud pak byly sem pojaty ty části, jichž je nutno k postižení obsahu projednávaného tématu. Akř.

ROZŘEŠENÍ ŠKOLSKÉHO PROBLÉMU V HOLANDSKU

Dr Augustin Štancl, profesor

V XVII. a XVIII. století podlehl Nizozemí skoro úplně kalvinismu. Katolíků tam zbyla asi jedna desetina. Kalvinisté zabírali katolické kostely. Katoličtí biskupové byli ze země vypuzeni, kněží a řeholníci se nesměli ani ukázat, tím méně konati služby Boží. Byl-li někdo z nich dopaden, byl uvězněn, ne-li popraven. Všechny školy se dostaly do rukou kalvinistů a byly uboze vedeny.

Roku 1795, kdy francouzský generál Pichegru obsadil Nizozemí, ustalo pronásledování kněží a ve jménu svobody byla obnovena i kultovní svoboda, nikoliv však svoboda školství. Naopak zákon z roku 1806, jenž výslovně stanovil, že nikdo nesmí bez povolení vlády otevřít školu a že se nestrpí jiné školy než státní, zavedl strohý školský monopol. Ten se udržel, i když roku 1813 byli Francouzové z Nizozemí vyhnáni a v době splnutí Nizozemí s Belgií. Jen zřídka dostala rodičovská sdružení a církevní úřady povolení zříditi soukromou školu, která ovšem podléhala státnímu dozoru a ve volbě učebnic a učebných pomůcek se musela řídit ministerskými nařízeními.

V boji o svobodnou školu v Nizozemí třeba rozeznávat dvě období. První sahá do roku 1848, kdy běželo o uznání práv rodičů a Církve na svobodnou náboženskou školu a odstranění státního monopolu. Aby toho dosáhli, utvořili katolíci nerozbornou koalici s věřícími protestanty. Jejich úsilí korunováno vítězstvím, když roku 1848 byla pojata do ústavy věta: Vyučování je svobodné.

Začalo druhé období o svobodnou školu. Katolíci i věřící protestanté mohli si zřizovati pro své děti svobodné náboženské školy, ale museli si je vydržovat sami. Jako poplatníci museli však platit též na státní školy, vydržované z veřejných prostředků. Státní škola jim vyhovovat nemohla. Pádne důvody čteme v řeči Dra Th. Verhoevena, nynějšího ředitele ústředního úřadu pro katolickou výuku a výchovu, vydané pod názvem „Vzhůru za školu svobody svědomí.“ Praví tam:

„Stát má jistě nejvyšší zájem, aby všeobecné vzdělání občanů stálo na co možná nejvyšším stupni. Proto je jeho povinností vyučování finančně podporovati. Proto smí, ba musí se postarati, aby se nezřizovaly a netrvaly školy, které pracují proti obecnému blahu. Pokud však rodičové a Církev dbají svých povinností na poli výchovném, takže nehrozí újma obecnému blahu, není pro stát právního důvodu, aby strhl na sebe péči o veškeré školství. Mimo to, kdo chce vychovávat děti, potřebuje tyto vlastnosti: musí děti milovat a sám musí být charakterem. Modernímu státu se těchto vlast-

ností nedostává: Není u něho lásky a nemá charakteru. V zemi, kde vedle sebe žijí katolíci, věřící protestanté, židé a bezbožci, nemůže stát, převzal-li na sebe péči o veškeré školství, zřizovati školu jinou než neutrální. My, katoličtí Holanďané, se děsíme této t. zv. neutrality. Nechceme, aby naše děti, které jsme od Boha dostali a které musíme vychovati pro Boha, v době svého vývoje nikdy neslyšely jméno Bůh, aneb aby Bůh byl před nimi považován za něco bezvýznamného. Škola neutrální se pak rovná škole bez vyznání.“

To je důvod, proč katoličtí Holanďané bojovali po dlouhá desetiletí proti škole státní a s největšími obětmi zakládali školy svobodné. Vývoj šel pomalu. Z několika málo svobodných škol rostly řady učitelů a učitelek, sílil řád školských bratří i ženské kongregace, zabývající se výchovou. Při tom se stále psalo v katolických časopisech o katolické škole, kázalo se o ní, vydávaly se nesčetné brožury, poučovali se rodičové o povinnosti vychovávat děti nábožensky. Zvláštní péče byla věnována katolickým dětem, které byly nuceny navštěvovati školu veřejnou. Teprve roku 1857 dosáhli toho, že je katecheta mohl učit ve školních místnostech mimo pravidelný rozvrh.

Rozhodný obrat ve školské otázce nastal roku 1868, kdy katoličtí biskupové vydali pastýřský list o škole, z něhož citujeme nejpádnější odstavce:

„My, katoličtí Holanďané, kteří nyní žijeme, budeme brzo odvoláni na věčnost, abychom se zodpovídali před Nejvyšším Soudcem. Tento Soudce neopomine se nás tázati: Koho jste zanechali na zemi, aby v Holandsku hájil katolickou víru? Nás se zeptá věčný Soudce, co se stalo s našimi dětmi, s naší dorůstající mládeží; jakým způsobem jsme se snažili překaziti, aby neztroskotali ve víře po otcích zděděné a v křesťanských mravech; jak jsme se postarali, aby v Holandsku bylo vychováváno nové, katolické, věřící, bohobojné a ctnostné pokolení? Nuže, milení věřící, jedna z věcí, která by mezi naší mládeží přímo vyvolala uboze znetvořený náboženský a mravní život, je beze sporu nedostatek důkladné náboženské výchovy nebo její zanedbání.“

Pastýřský list působil jako blesk. Osvětlnil nebezpečí, hrozící pro katolickou mládež ze školy neutrální a vyvolal nové nadšení pro svobodnou školu. Roku 1878 si katolíci vymohli, aby místnosti ve veřejných školách, ve kterých se učilo katolické náboženství, byly vytápěny a osvětlovány z veřejných prostředků. Roku 1889 byla svobodným školám povolena za jistých podmínek podpora skoro stejné výše, jako dostávaly obce pro školy veřejné.

Roku 1896 se katoličtí poslanci usnesli na těchto požadavcích:

„Výuka patří jako podstatná část výchovy k právům a povinnostem rodičovským. Stejně smýšlející rodiče mají ve spolkovém právu

vhodný prostředek, aby společně podporovali výuku svých dětí. Katolíci jsou povinni vychovávat své děti v katolickém duchu. Jakou úlohu má při tom stát? — Nemají-li rodiče dosti peněžitých prostředků, jest třeba dovolávat se o pomoc obcí, za podmínek, aby daných prostředků bylo použito pro výuku. Svobodné výuce patří přednost. Nestací-li na to rodiče i při vypětí všech sil, pak nechť se stát postará o tuto výuku.“

Roku 1905 byla značně zvýšena podpora svobodným školám.

Roku 1912 před novými volbami do komor ustavili katolíci výbor, který se měl zasaditi o úplné zrovnoprávnění svobodných škol se státními. I liberálové začali být smířlivější vůči katolickým požadavkům, když viděli, že většina učitelů veřejných škol stojí v řadách sociálních demokratů, ba že někteří z nich se stali dokonce nesmlouvavými komunisty. Sám známý liberální učitel A. Zernike psal o nebezpečí liberální školy, která zachází až tam, kde se přestává cítit s národem. Sociální demokracie se rozštěpila na starověrnou a revisionistickou. Revisionisté nebyli proti svobodné škole. Když roku 1901 socialistická část holandského učitelstva zavrhl návrh na podporu svobodných škol, nazval Troeestra, vůdce socialistů, toto zamítnutí za čin reakční, protože se bojem proti náboženskému vyučování vráží klín mezi holandské dělnictvo. „Nechme boje o náboženství, abychom zachránili třídní boj“, končil své prohlášení. Tak zrál ovoce úporného boje katolíků o svobodnou náboženskou školu. Stále ubývalo marxistických učitelů, upírajících svobodným školám právo na podporu na svobodnou náboženskou školu. Pro svobodnou školu byla většina dělnictva. Byl to úžasný úspěch. Sama vláda byla překvapena.

Roku 1913 prohlásil protestantský kazatel v Amsterodamě J. Kromsigt: „Nesmíme déle snášeti potupu, aby se z veřejných škol takřka úplně vylučovala bible a náboženská výuka“.

Téhož roku bylo pravicové ministerstvo volbami donuceno, aby se vzdalo. Nepodařilo se však také vytvořiti vládu levicovou. Cort von der Linden utvořil vládu nadstranickou, již uloženo, aby dbala pouze zájmů země. Katolíci i protestanté naléhali na vyřešení hmotného postavení svobodných škol. Ministerskému předsedovi se podařilo získati pro ně jak pravici, tak levici. Zajímavé je jeho prohlášení, adresované levici:

„Obavy levice proti našemu návrhu mají svůj původ v tom, že se nesprávně staví proti sobě školství svobodné a státní. Výchova dětí je především záležitostí rodičů. To je zásada, kterou nelze popřít, a jež je výslovně potvrzena v našem zákoníku. Stát může mít v této věci podíl uspořádáním a doplňováním vyučování, ale nemůže zastávat úlohu rodičů. Není-li rodičů, zastupuje je poručník, nikoliv stát. Stát podporuje rodiče tím, že vyučování uspořádá, pokud to jeho zájmy vyžadují.“

Proti veřejným školám nelze ničeho namítati. Lze se proti nim stavěti, překážejí-li rodičům, aby plnili svůj vychovatelský úkol ve shodě se svým svědomím. Boj u nás vedený mezi školou veřejnou a svobodnou je dle své podstaty bojem mezi školou neutrální a výukou podle vyznání. V naší zemi, kde je tolik různých světových názorů, nemůže veřejné vyučování být jiné než neutrální. Pro velkou část národa je však tento způsob výchovy neslučitelný s názory, které mají rodiče na své vychovatelské povinnosti. Skutečně se také uznalo, že je nedotknutelná svoboda rodičů, aby vybrali pro své děti určitý způsob výchovy. Tak jsme se nedopustili násilí proti svědomí rodičů. Dosud se jim ta svoboda také poskytovala, ale tím způsobem, že byla omezena státním dozorem a na druhé straně byli rodiče jako občané, platící daně, nuceni vydržovati školní výuku, která pro ně byla neupotřebitelná, ale vyhovovala druhé části národa. Stát pravil: Jste svobodní, ale uhradíte náklady na vyučování svých vlastních dětí a kromě toho náklady na vyučování dětí svých spoluobčanů. Takové rozdělení daní se právem pocituje jako nespravedlnost. Ti, kdož se bijí za veřejné vyučování, poněvadž podle jejich mínění je lepší než soukromé, zapomínají, že chtějí boj, který při uznané svobodě jednoho každého z nás se může rozhodnouti jen duchovními zbraněmi, urovnati státní mocí.

Ti, kdož se domnívají, že dohoda není hodna obětí, nechť nezapomenou, že možnost žítí s lidmi jiných názorů v pokoji obsahuje také možnost, aby celý náš národ byl povznesen na vyšší stupeň kultury, lépe vyzbrojen pro životní boj a lépe se osvědčil v zápolení s národy jinými. Musí konečně povážiti, že jednota národa, kterou nám nemohla dát veřejná škola, spočívá právě ve svobodě vyučování. Jednota našeho národa se zrodila ze svobody.“

Důvody působily. Také levice byla ochotna zúčastniti se jednání.

8. ledna 1914 začal pracovati příslušný výbor. Cort van der Linden vytýčil program: „Hledáte cesty, jak pozvednouti výuku obojí školy a jak zaručiti svobodu obou. . . Různé světové názory musí být vůdčí myšlenkou pro novou úpravu na poli školském“. Jednání se skončilo 1. března 1916 úplným zrovnoprávněním školy svobodné a veřejné: obojí vydržuje stát. Byly projednány také podrobnosti. Tak na př. veřejná škola musí být zřízena, přihlásí-li se do ní aspoň 12 žáků, a nesmí být zrušena, zůstane-li v ní aspoň 8 žáků. Svobodná škola může být otevřena, přihlásí-li se do ní v místech do 2.500 obyvatel nejméně 40 žáků (může se sloučit i několik obcí) a 100 žáků ve městech nad 100.000 obyvatel. Byly značně zvýšeny platy učitelů a rozšířeno učitelské vzdělání. Budovy všech škol musí odpovídat daným předpisům. Všechno učitelstvo musí být vyzkoušeno vládními inspektory. Na každé škole musí být dostatečný počet zkoušených sil. Pro světské předměty musí být na každé škole nejméně

22 týdenních hodin. Tyto světské předměty na obecné škole jsou: čtení, psaní, počty, holandský jazyk, vlastivěda, zeměpis, přírodopis, zpěv, kreslení, tělocvik, ruční práce pro dívky a rukodělné práce pro hochy. Školští inspektoři se přesvědčují, dodržují-li se vládní předpisy. Stát však a jeho inspektoři se nestarají o výchovu náboženskou, o ustanovování učitelů, o výběr učebnic a učebních pomůcek, o směr školy. Jak u škol svobodných tak u škol veřejných staví školní budovy a provoz v nich udržují obce, učitele platí stát.

Svobodné školy v Holandsku zřizují a vedou farní úřady, náboženská sdružení a sdružení katol. laiků. Tato sdružení také ustanovují a jmenují učitele. Kandidáti učitelství pro svobodné školy se vzdělávají na vlastních ústavech po pět roků pod dozorem stát. úřadů. U škol v Holandsku jsou rodičovská sdružení, která se uplatňují i při ustanovování učitelů a při výuce a výchově ve školách. Socialisté vymohli, že ředitelé škol musí býti třídními v některé třídě; což je umožněno tím, že je v Holandsku málo škol mamutích rozměrů, nýbrž naopak převládají školy menší.

1. I. 1920 bylo v Holandsku celkem 6.592 obecných škol, z těch mělo 441 méně než 40 žáků. Z těchto 441 škol bylo 349 veřejných, 92 soukromých, mezi nimi 22 katolické. Tyto malé soukromé školy většinou nebyly udržovány z prostředků veřejných.

1. I. 1921 navštěvovalo svobodné školy 489.709 žáků, ale roku 1923 stoupl jejich počet na 553.862 žáků. Škol svobodných bylo k prvnímu datu 2.706, k druhému již 3.375.

1. I. 1921 navštěvovalo veřejné školy 560.907 dětí, roku 1923 jich však bylo jen 520.989. Ale škol přibylo z 3.457 na 3.756.

Roku 1920 prošel nový školský zákon oběma komorami a téhož roku vstoupil v platnost. Do ústavy byl vložen jako par. 195.

Katolíkům je v Holandsku jedna třetina z celkového počtu obyvatelstva. Poslední školský zákon v Holandsku je dílem poctivého kompromisu, je výrazem spravedlnosti na poli obecného školství. Na vyšší katolické učiliště přispívá stát 80 proc. Trvá však na katolické straně úsilí, aby i zde došlo k úplnému zrovnoprávnění.

Svobodné školy nemají jen katolíci, nýbrž i protestanté a židé. Počet žactva na nich rok od roku stoupá. V roce 1920 chodila ještě většina dětí do veřejných škol, nyní již jen čtvrtina. Žádnému náboženskému přesvědčení se v Holandsku neděje křivda. Ze svobodných škol katolických vycházejí uvědomělí, praktičtí katolíci. Úsilí o svobodnou školu spojilo katolíky s věřícími protestanty a spojení to trvá.

Roku 1918 bylo zřízeno nové ministerstvo pro vyučování, umění a vědu a zároveň *Onderwijsraad* jako poradní sbor pro ministerstvo. Katolíci mají svůj vlastní *Onderwijsraad*, t. j. ř. k. úřad pro výchovu a výuku se sídlem v Haagu. Byl založen holandským episkopá-

tem. V tomto ústředí jsou činní škol. odborníci a právníci; v čele stojí kněz. Mimo to je v Holandsku ř. k. školní rada jakožto poradce episkopátu ve všech školských záležitostech. Tento svaz zastupuje ředitele všech katol. škol před úřady. Jeho členové, jmenovaní episkopátem, jsou inspektory obecných a odborných katol. škol.

Na katolické školy dozírají tedy nejen státní škol. úřady, nýbrž i dozorcí ř. k. školní rady. Tito se starají o výuku jak náboženskou, tak i v ostatních předmětech a dbají, aby všechny biskupské rozkazy stran výchovy a výuky byly splněny. Je tedy veškerá činnost na katol. ústavech přísně sledována a odborně oceňována.

Ř. k. Onderwijsraad je poradcem ve všech školských otázkách jak církevním tak světským úřadům. Je poradcem i ředitelům škol, učitelům a rodičům. Uděluje právní porady, spolupůsobí při přípravě školských zákonů a podává též své dobrozdání o různých zjevech na poli školském. O své činnosti vydává ročenku, pro ředitele škol časopis vycházející dvakrát týdně, pro katechety měsíčník. Na úhradu příslušných výloh platí škola ročně 35 centů z každého žáka.

Vyřešení školské otázky v Holandsku může sloužiti za vzor všem státům vpravdě demokratickým, kde svoboda svědomí a vzájemné respektování přesvědčení druhého je samozřejmostí.

PEDAGOGICKÉ FAKULTY

(Příspěvek k chystané školské reformě.)

Rudolf Mertl, profesor

Každá reforma má jen tehdy smysl, lze-li jí dosáhnout zlepšení dosavadního stavu, v našem případě zvýšení úrovně vzdělání. Tato úroveň je do jisté míry závislá na úrovni vzdělání učitelstva. Sama Důvodová zpráva správně označuje *sjednocené* učitelské vzdělání za předpoklad jednotné školské soustavy, jenomže v návrhu zákona samého se urychleně jednotí dávno před dosažením tohoto předpokladu.

Vždyť jaký je dnešní stav? Letošním školním rokem končí svou působnost učitelské ústavy. Tyto ústavy až do roku 1939 dodávaly státu nepřetržitě potřebný počet učitelstva a tento počet bylo možno účelně regulovat, kdyby byl hrozil nadbytek, a to tím způsobem, že se do nových ročníků učitelských ústavů stanovil počet pro nově přijímané, který nesměl býti překročen. Síť učitelských ústavů byla dost hustá, aby do nich mohli na venkově docházet nebo dojíždět i žáci chudí. Nebylo tedy možno označovat učitelské ústavy za školy buržoasní, jak se děje (zcela neprávem) při školách středních,

obecně vzdělávacích. Učitelé v budoucnu budou mít vzdělání vysokoškolské. Ale jak se dovídáme z denního tisku, je to budoucnost velmi daleká. Zatím je počet zapsaných na pedagogických fakultách tak malý, že není kryta potřeba a hrozí v nejbližších letech úplná katastrofa školám obecným a měšťanským. A pochybujeme, že se tato situace brzy podstatně zlepší. I když je hodně idealistů, kteří mají tak živelnou touhu předstoupit před mládež a být jí učiteli a vychovateli, že by šli učit i tehdy, kdyby si na holé živobytí museli vydělávat nějakou mimoškolní činností, přece jen jich není tolik, aby se jimi obsadily všechny naše školy. Ostatně ten stav už dneska máme. Jen idealisté zůstali dnes na školách a topí se v bídě — ostatní odešli. A noví nepřijdou, dokud bude učitelům všeho druhu dávana místo platu almužna, na niž nelze sice umřít, ale také ne žít. A jak se opět dočítáme v denním tisku, platové podmínky učitelů a profesorů se hned tak nezlepší. Jak to řekl před časem na veřejné schůzi poslanec Vojta Beneš: práce tělesná se přecenila, udělala se z ní modla, a práce duševní se neoceňuje vůbec. Následky pak ovšem pozná brzy celý národ.

Ale pedagogické fakulty za dnešního stavu nelze ani zdaleka nazvat vysokými školami v pravém slova smyslu. Nejsou jimi a ještě dlouho nebudou. Nemají ústavy a semináře, nemají laboratoře a knihovny — a i kdyby je měly, neměly by je čím naplnit. Vybudování na př. chemické laboratoře je věc nákladná. O tom všem nemá veřejnost valných představ. A nejen veřejnost, nýbrž dokonce i ti, kdo za ni mluví, dopouštějí se často demagogie. Všichni uvědomějí kulturní a školští pracovníci vědí, jak je směšné bouření v některých novinách, byť i vytištěné palcovými literami. „Jmenujte profesory pedagogických fakult, jmenujte profesory Vysoké školy politické a sociální!“ a tak pod. Masarykův národ klesl v zaslepenosti hesel tak hluboko, že se domnívá, že vysokoškolského profesora lze z ničeho udělat pouhým jmenovacím dekretem. Ale donedávna platilo i u nás (a v cizině platí dosud) pravidlo, že profesorem se stává vynikající jedinec, který prokázal samostatnou vědeckou práci schopnost zastávat nejvyšší úřad učitelský, jedinec, o němž lze doufat, že přispěje ke zvelebení vědy doma i v cizině, že při svých mimořádných schopnostech prokáže kultuře a vědě necenitelnou službu. Profesory na vysokých školách se stávali jednotlivci často až po několikaleté neúnavné práci, majíce za sebou už bohatou činnost vědeckou. Zato dnes si leckdo myslí, že lze jmenovacími dekrety opatřit národu nové Šaldy, Pelnáře a Somrny. Ale kdež! Ani pedagogickou fakultu v Praze nelze uspokojivě personálně vybavit, natož ty všechny zamýšlené nebo založené její filiálky po všech vlastech českých. Zamysli se, národe Masarykův!

Zrušení učitelských ústavů si prý vymohli sami učitelé národních

škol. Ukázalo se totiž, že úroveň absolventů učitelských ústavů se ani zdaleka nerovná úrovní absolventů středních škol (gymn. a reál. gymnasií). Požadavek vysokoškolského vzdělání učitelstva je tedy správný, avšak hesla o něm jsou krásná a účinná jen jako hesla. Život si asi vynutí nějaké opravy. Rušením učitelských ústavů vznikl totiž znamenitý chaos a nebezpečí pro národní školy tak veliké, že jakákoli reforma sotva bude moci tento stav v dohledné době odstranit.

Pedagogické fakulty nemají dost posluchačů, odmyslíme-li si dočasné a přeletavé posluchače, jež tvoří aktivně působící učitelé. A poněvadž všichni učitelé z venkova nemohou jezdit do Prahy, jezdí profesori z Prahy a z Brna přednášet do venkovských měst. Sotva si s sebou mohou vzít laboratoře, knihovny, semináře. (Vždyť jich nemá ani pražská pedagogická fakulta!) Nanejvýš aktovku, v jejíž hlubinách uloží archy svých *cyklických* přednášek. Těmito přednáškami nelze ovšem poskytnout učitelstvu vysokoškolské vzdělání. Nikdo rozumný to zajisté nebude tvrdit. Jsou to jakési *putovní učitelské ústavy* místo dosavadních řádných učitelských ústavů. Putovní učitelské ústavy bez jakéhokoli vybavení a — *bez cvičných škol*.

Vyskytly se po revoluci hlasy, které varovaly a doporučovaly, aby se s rušením učitelských ústavů počkalo, dokud nebude dost absolventů pedagogických fakult. Tyto hlasy nebyly vyslyšeny. V revolučním spěchu (a v otázce zřizování škol i v jejich reformování je spěch nejméně na místě!) se zrodil i studijní a zkušební řád pedagogických fakult. Jím bylo dáno těmto fakultám již do vínku signum inferiority proti ostatním vysokým školám. Pedagogické fakulty mají svou náplní ráz *předimenzovaných středních škol*. Nejsou tedy vysokým učením. Mezi odborníky a zasvěcenými není o tom sporu.

Tlakem doby a řízením ze zákulisí se ovšem dokáže, že si všichni učitelé do stanovené lhůty doplní své vzdělání na „plné vysokoškolské“. Je jisté, že všichni učitelé po tomto vzdělání, které je opravdovému vysokoškolskému vzdělání úplným výsledkem, ani netouží. Učí-li učitel na národních školách třeba už 15-20 let, a zvolil-li si své povolání z lásky, nasbíral za tu dobu tolik cenných zkušeností, že těmi rychlými kursy opravdu mnoho nového nezíská. Učitelé, dojíždějící zdaleka, ztrácejí čas a doplácují na to hmotně i na zdraví. Stát by udělal nejlépe, kdyby všem učitelům vysokoškolského vzdělání prostě *přiznal* a zlepšil jejich postavení po finanční stránce tak, aby si mohli kupovat i knihy a sami se vzdělávat.

Pedagogické fakulty jsou dítko, zrozené ve zmatku a předčasně. Není donošeno. Hrozí mu vleklá choroba, event. i smrt. Názory význačných školských pracovníků — J. L. Fischera, V. Příhody,

J. P. Blažka — se na hony rozcházejí s názory prof. O. Chlupa, který dal dnešním fakultám jejich ráz. Tápe se, improvizuje se. V časopise *Theorie i praxe*, VIII, str. 44n, je podnětný a velmi zajímavý článek Mir. Špačka: „Učitelské vzdělání.“ Co různých problémů je naznačeno v tomto pojednání! Škoda, že se diskuse tak vysoké úrovně nevedly před založením pedagogických fakult! Bude nutno celou tuto chatrnou stavbu zbourat. Revisi studijního řádu žádá důrazně V. Příhoda. A o něm nelze říci, že by byl „reakcionář“. Je proslulý reformátorstvím. O článku Špačkově pojednáme příště. Studijní řád pedagogických fakult je první slabina těchto ústavů, a to slabina tak podstatná, že vzhledem k ní nelze pokládat pedagogické fakulty za vysoké školy v pravém slova smyslu. Ale jsou ještě problémy jiné — hlavně ty, proč pedagogické fakulty zejí prázdnotou, když byly vyvolány jednotným přáním učitelstva z touhy po vysokoškolském vzdělání. Ale o tom příště.

PRACOVNÍ METODY NA ŠKOLÁCH NÁRODNÍCH

Frant. Juríček, řed. měšť. školy

Masaryk: Cílem školy není pouhé theoretické vzdělání, ani praktické vzdělání, ani práce. Cíl školy je životní — škola plní život.

President Osvoboditel správně vytkl cíl naší soudobé školy — život do škol. Jednotvárný intelektualismus staré tradiční školy nutno nahraditi životem, který obklopuje dítě doma, venku v přírodě, v celém současném světě. Ve škole nesmí dítě žít jiným životem, nýbrž prožívati to, s čím se denně stýká, co naň působí a co je proň životně důležité. Proto i postup při nabývání nových poznatků musí býti jiný než dřív, musí také odpovídati současnému životu. Vykládá-li se doma o nějaké věci, nedá to dítěti pokoje, snaží se uvedenou věc dostati, nebo si ji aspoň prohlédnouti. Neuvěří, dokud se jeho zvědavost neukojí. Teprve vlastní prozkoumání, vlastní práce je uklidní. S jakou chutí pak vykládá o této své činnosti. Takový majetek zůstane jeho trvalým majetkem.

Má-li škola vychovávat žáky pro život a vyzbrojiti je trvale potřebnými vědomostmi, musí postupovati podobně — životně. Dewey v této věci upozorňuje: „Je nadějně spojit školu se životem, učiniti ji místem pobytu pro dítě, kde se přímo učí životem, místo aby byla toliko učebnou, kde se zadávají úkoly, mající abstraktní a vzdá-

lený vztah k žití v budoucnosti možnému“. V popředí výuky musí býti žák, učitel podá pouze námět, stručný výklad. Zpracování učiva jest již vlastní úkol žáka. Samostatnou prací se naučí věřiti svým silám a schopnostem, posiluje se jeho sebedůvěra, budí iniciativa. Samočinností se přivádí žák ponenáhlu k samostatnosti. Tím se vyhová požadavku učebních osnov, které zdůrazňují vyučování pracovními metodami. Žactvo musí býti proto na všech stupních národních škol naváděno, aby co nejvíce samostatně pracovalo a seznamovalo se s pracovními metodami. Na tuto činnou stránku dítěte poukazoval velmi výstižně za okupace popravený znatel dětské duše Dr Uher: „Proti Herbartovu pojetí klade se dnes váha na volnou, činnou stránku dítěte. Instinkt po činnosti je jedním z kořenů života nejen dětského, ale života vůbec. Instinkt po činnosti provází člověka od prvního dne jeho života na tomto světě, ba již před tímto světem. „Škola, která této touze dítěte po činnosti vyhovuje, dítě neodpuzuje, ale přitahuje. Nesmí však to býti pouze činnost manuální. Samočinnost musí prolínati všemi předměty. Ve vědění, získaném vlastním úsilím, vlastní prací, prací tvořivou a svobodnou — vidí již Montaigne výchovný prostředek, kterak dospěti k životní moudrosti, jež jest cílem výchovy. Aktivita žáků se musí ve škole co nejvíce uplatniti, má-li tato jíti se životem a pro něj připravovati. Dle Dr Dvořáčka jest aktivitou v nejšířším slova smyslu každé duševní dění, ale v jevu volním jest její nejdokonalejší forma, protože tu vystupuje do popředí úmysl. Úkolem učitele jest tuto aktivitu u žáka neutlumiti, ale živiti a podporovati, pokud jeho síly stačí. Učení, při němž bude žák aktivní, si nejen lépe osvojí, ale se k němu v životě při sebemenší příležitosti vrátí. Je to jeho práce, výsledek jeho námahy. K takovým výsledkům, které si má žactvo v paměti trvale uchovati, má směřovati veškeré naše vyučování. Vlastní práci žáka ve vyučování co nejvíce využití bylo cílem nejen mnoha cizích, ale i našich pracovních škol. Především byly to školy pražské, brněnské a zlínské. Snahu těchto škol, založiti pracovní princip ve škole na individuální práci žáka po vzoru cizích škol, hlavně amerických, osvětlují zlínské pracovníci slovy: „V celku lze říci, že intenzita samostatné práce jest závislá na inteligenci. Čím jest inteligence vyšší, tím jest větší schopnost samostatné práce a naopak. Z praxe zjišťujeme, že nadaní žáci dovedou pracovati zcela samostatně. Učitelovy zásahy do jejich práce jsou minimální nebo vůbec žádné. Žáci méně schopní jsou největším problémem pokusné školy vzhledem k požadavku samostatné práce. Míra jejich samostatného úsilí je minimální“. K této okolnosti nutno vážně přihlídnouti a dobře uvážiti, že úplně samostatná práce se pro naše školy nehodí, ježto se to nepodařilo tam, kde byly nejen podmínky materiální velmi příznivé, ale kde též úsilí učitelstva bylo velmi vy-

pjaté a žactvo daleko lepší než na měšťanských školách měst a velkoměst. Zde nadané žactvo navštěvuje střední školy a na měšť. školách zůstává žactvo méně nadané. S tím tyto školy musí vážně počítati. Proto nutno přizpůsobiti jak vlastní učivo, tak i učebné metody a celkový postup práce, kteréžto úkony musí býti promyšlenější. Jest to práce těžší, ale pro učitele vděčnější. Učivo musí býti velmi životné a musí se podávati žactvu způsobem přirozeným, aby je cele zaujalo. To jest však možné jen co největší samočinností žáků. Snad to bude trvati déle, nedodrží se stanovené lhůty a učitel bude s počátku přinucen více pomáhati. Výsledek bude však jistější a trvalejší. Celkem vyžaduje pracovní metoda učitele celého, metodicky dobře připraveného, krácejícího s dobou. Krátce, ale výstižně to uvedl Dr Uher: „Pravý smysl učitelova poslání jest oživit okolí, vzbuditi porozumění pro zjevy denního života a zájem pro vše.“

NOVÉ ÚKOLY KRESLENÍ

Jan Kachlík, učitel.

Kreslení je předmětem manuálním, jako měřictví, rýsování, psaní a ruční práce. Školní kreslení rozlišuje základ kresebný a malířský — slycháme někdy, že žáci by raději malovali než kreslili, ale ve výtvarnictví pojem kreslíře a malíře splývá takřka v jedno.

Do osnov výtvarné výchovy je pojato kreslení i malování, technika tužky (pera) i štětce. Pro začátečníka je to nutné, neboť je zde skutečný rozdíl ve způsobu práce. Předmět sám předpokládá nejen vrozené nadání, nýbrž i nemalou míru rutiny, drillu. To si, jak se zdá, neuvědomují mnohé metodiky. Předkládají hotové předlohy od starého blokování až po moderní konstruktivismus a tím se soustřeďují jen na vnější stránku. Jejich počínání bych připodobnil k stavitelům, kteří připraví zedníkům lešení a o další, skutečné budování domu se již nestarají. Výcvik oka a ruky pokládají za podružný.

I staří metodikové sledovali výcvik ruky a oka, ale způsobem těžkopádným. V novém metodickém pojetí dosahujeme lepších výsledků jinými cestami. Počítáme s dětskou psychologíí. „Sypeme kuřátkům,“ nebo „Vyséváme semínka na dvoreček.“ Žáčkové podlehnou ilusi, že krmí kuřátka nebo sejí kvítečka a úsilovně se činí: natukávají na „dvoreček“ desítky bodů, jimiž si důkladně procvičí ruku (kloub) i oko (odhad). Třeba se však vyvarovati druhému extrému, jímž by bylo opětné zavedení kultu dětského výtvarného projevu.

Oprávcové kreslířské praxe na národní i střední škole se stávají bezděky mluvčími jisté fáze vývoje vkusu, který se vžívá. Žel, že ve školním kreslení obráží se jen zpětně určitý dobový styl. U nás ještě nikdy takové módní pojetí neutvářelo vývoj dopředu, neurčovalo příští dobový svéráz. Přiznejme si, že ani národní a střední školství nemá inspiračních zdrojů v umění výtvarném, ale přece se holedbají navrhovatelé nové kreslířské praxe, že ovlivní budoucí výtvarné citění lidu. Vůdčí úloha v tomto směru může jedině připadnouti umělecko-průmyslovému školství.

Poukáží jen na hodnocení ornamentu v poslední době. Před dvěma desítky lety těšil se ornament velké oblibě právě na školách poskytujících obecné

vzdělání, zatím co na odborných učilištích byl již mrtev. Pakliže dnes charakterisuje školskou výtvarnou výchovu snaha po oproštění od přebujnělých linií, formy a obsahové mnohoznačnosti, věřte, že tento metodický a technický purismus má již více než deset let své propagátory na školách uměleckého průmyslu.

Střízlivý pohled na věci, jaké vskutku jsou, netýká se pouhé kritiky názorů, ale ukáže se velmi prospěšný praxi samé, kterou musíme zbaviti ilusí. Známe-li hlavní dva směry, které vystupňovaly své didaktické zaměření do krajnosti, zachováme se moudře, zvolíme-li si správně úběžník uprostřed a nebudeme-li přeceňovati t. zv. problém výtvarné výchovy školské. Uvykli jsme si s pocitem hrlosti na takové fráze v domnění, že rosteme velikostí úkolu. Teoretik zaujatý problematikou předmětu přijal fikci neřešitelnosti a hledá vyumělkované formule, zatím co praktik nahlíží na otázku pouze účelově a východisko najde. Řekl bych: Není problému ve výtvarné výchově a nic nového objeveno nebude. Látka i obsah zůstanou v podstatě tytéž, vrozené dispozice žactva se nemění, jen cesty můžeme volit schůdnější.

Odpustíme-li si osobování práva určovati budoucí směr výtvarné výchovy u nás a ovlivňovati budoucí výtvarné cítění lidu, zjednodušíme si podstatně tuto věc. Jako jsme zanechali kresebného pedantismu a malířského revolucionismu, tak zanecháme i dětské samospasitelnosti a povýšenectví konstruktivismu. Odstraníme mnohomluvné návody i hotové předlohy a vyumělkované modely. Linií a tvar budeme odvozovati soustředěným zřením na prostinký jev skutečna. Dynamismus kresebného (výtvarného) zaujetí vnese do vyučování učitel, který pohotově jednoduchými, ale markantními tahy zpodobní žákům na tabuli charakteristický tvarový profil předmětu, na který společně, uvážlivě se žáky nazírali.

Kéž by kreslírům, resp. třídám, bylo dopřáno výbavy tabulí kolem stěn, aby na př. v 6. post. roč. mohli žáci cvičit proporcionalitu figurek (drátěných „Špejblů“) v rozmanitých pohybových fázích. Získali by mnoho pro výcvik oka i ruky.

Naše výkresové podání bývá namnoze metodicky i technicky titěrné, bez krevné. Daleko více než dosud by se mělo používatí uhlu a větší, t. zv. deko-rační štětky k malování na laciném balicím papíře. Motivačně měli bychom se více omezit na jednoduché předměty a pěstovat kresebný náznak. Typisovat na př. měsíce, roční doby, různé objekty, produkty atd. Vynaložiti více úsilí na zvládnutí prostorového zobrazování místo neužitečných omalovánek a montáží. Uschopnění žáka k načrtávání dílců (součástek) uvítali by všichni vedoucí. Nápisové písmo by se mělo nacvičovat jen z hlediska užitkového: vyhotovení příležitostných oznámení, plakátů pro školu.

Film, zejména úzký školní film, by se měl dát plně do služby výtvarné výchově. Dovedný kreslír neb malíř by měl ukázati žactvu pod pátravým okem objektivu ve zpomaleném kresleném filmu postup výtvarné práce. Soustavně by tak měli býti vedeni hlavně kandidáti učitelství. Až si učitelé a škol. pracovníci uvědomí význam a dosah kreslení, předmětu, který dnes nezaslouženě živoří na okraji vyučovacího dění, pak teprve nastane lepší obrat. Přičiňme se o takovýto pokrok ve vyučování v plánované školské reformě.

Rozvažujeme-li, co to jest, co zachovává naše veškerenstvo se všemi, i nejmenšími věcmi v náležitém stavu, shledáváme, že to není naprosto nic jiného než pořádek; je to spořádání věcí, přednějších i zadnějších, vyšších i nižších, větších i menších, podobných i nepodobných tak, aby každá měla své místo, čas, počet, míru a váhu, jak každé patří — a se hodí. Komenský, Did. XIII, 1.

K VYUČOVÁNÍ METEOROLOGIE NA MĚŠŤANSKÝCH A STŘEDNÍCH ŠKOLÁCH

Frant. Konečný, profesor.

Rostoucí význam meteorologie v zemědělství a dopravě vyžaduje revizi vyučovacích osnov co do obsahu i co do metod vyučovacích. Je tedy třeba, aby v nových osnovách a učebnicích fyziky na měšťanských a středních školách byla věnována meteorologii mnohem větší pozornost než dosud.

K zlepšení osnov meteorologie na měšť. a středních školách by přispělo:

1. rozšíření látky zvláště o poznatky získané v době nejnovější,
2. zlepšení dosavadních vyučovacích metod,
3. zlepšení a doplnění meteorologických cvičení v rámci fyzikálního praktika.

K požadavku rozšíření učiva na školách měšť. a středních vede stále rostoucí význam meteorologie v občanském životě. V době stále rostoucího významu státem organisované meteorologické služby pro leteckou a námořní dopravu a zvýšeného úsilí zemědělců, aby co nejméně záviseli na libovůli a nepřízni počasí, by bylo jistě nemoudré, kdyby učivo meteorologie bylo nadále tak zanedbáno, jako tomu bylo dosud. I na školách měšťanských a v nižších třídách středních škol jest nutné, aby ve vyučování byly probírány všechny meteorologické prvky: teplota, tlak a vlhkost vzduchu, směr a síla větru, oblačnost a srážky, optické a elektrické ukázky v atmosféře. Žactvo má být poučeno o hlavních zásadách moderní předpovědi počasí a školy mají být vybaveny jednoduchými meteorologickými přístroji.

Ve vyšších třídách středních škol by se mělo žactvo ještě seznámit s organisací meteorologické služby (stát. ústav meteorolog., síť meteorolog. stanic, měření a záznam meteorolog. prvků, meteorolog. značky, šifry a mapky, výzkum vyšších vrstev atmosféry sondážními balonky) a s teorií a technikou předpovědi počasí (synoptická metoda, tlakové níže a výše, tropické, polární a arktické vzdušiny, polární a arktické fronty, mladé a okludované cyklony, anticyklony, serie cyklon, orografické poruchy a základní povětrnostní pravidla.)

Zlepšení vyučovacích metod pro výklad meteorologie by vyžadovalo, aby učitelstvo 1. opíralo se při výkladu látky zvláště ve třídách nižších o zkušenosti žáků, získané na základě vlastního pozorování a o měření meteorolog. prvků a zjevů, 2. používalo při výkladu pokud možno nejvíce názoru (meteorolog. přístroje, tabulky, grafy, mapky, meteorolog. pozorování a měření), 3. snažilo se přimět žactvo k získání meteorologických poznatků vlastní prací (žakovská pozorování a měření meteorolog. prvků, sestavování tabulek, kreslení grafů atd.).

S požadavkem posledním úzce souvisí zlepšení a doplnění meteorolog. cvičení ve vyšších třídách středních škol, konaných v rámci fyzikálního praktika. Do meteorolog. cvičení můžeme zařaditi: práce související s dokonalým obeznámením s nejdůležitějšími meteorolog. přístroji (správné nařízení přístrojů, přesné odčítání meteorolog. prvků, kontrola a korekce údajů přístrojů), 2. měření a výpočet některých meteorolog. prvků (relativní vlhkosti vzdušné a pod.), 3. buď stálé nebo nějakou dobu trvající každodenní měření meteorolog. prvků (třikrát denně), prováděné dobrovolně se přihlásivšími studenty za účelem sestavení statistik, grafů a diagramů (důležité pro ústavy meteorologické a klimatologické), 4. rozbor povětrnostních situací a předpovědí za použití údajů meteorologických přístrojů a povětrnostních mapek. Realisace uvedených námětů k cvičení závisí ovšem na osobě učitelově, na stavu meteorologických sbírek a u úloh dobrovolných též na zájmu studentů.

S reorganisací učebních osnov souvisí vydání nových učebnic fyziky a tedy

i meteorologie. V nich musí být zpracována látka v duchu nových osnov, a to takovým způsobem, aby nejen byla učiteli metodickým pramenem pro vyučování, ale aby byla také oporou žactva při opakování látky; proto by měly být zpracovány co možno nejvíce v duchu pracovním (četné otázky, příklady a návody pracovní). Od nových učebnic dále očekáváme, že budou věnovati patřičnou pozornost nejnovějším poznatkům vědeckým, které z pochopitelných důvodů chybí ve starých. A jistě též nové učebnice fyziky budou věnovati meteorologii tolik pozornosti, kolik jí tato mladá a zajímavá věda zasluhuje.

Nejvhodnější meteorologická literatura pro školy měšťanské a střední:

1. pro měšťanky a nižší stupeň středních škol:

Prof. Dr Rudolf Schneider, Pozorujeme počasí (Praha 1947);

Doc. Dr Alois Gregor, Předpovídání počasí (Praha 1923);

Frant. Konečný, Prvky povětrnosti (zasláno JČMF pro tisk);

Frant. Konečný, Jak se předpovídá počasí (zasláno JČMF pro tisk).

2. pro vyšší třídy středních škol:

Prof. Dr Stan. Hanzlík, Základy meteorologie a klimatologie (Praha 1947);

Prof. Dr Rudolf Schneider, Předpovídání povětrnosti (Praha 1928);

Bohuslav Hruďička, Kapitoly z meteorologie (Velké Meziříčí 1928);

Meteorologické zprávy, časopis stát. ústavu meteorolog.

DUCHOVNÍ ŽIVOT.

KŘESŤANŠTÍ VÝCHOVATELÉ A KATOLICKÁ AKCE

(Hlas z Francie)

Jacques Thery

Poměr křesťanských vychovatelů ke Katolické Akci se stal v poslední době předmětem živé diskuse. Hnutí na stálém vzestupu, jímž je u nás ve Francii svobodné školství, musí si nezbytně ujasnit svůj postup a své zapojení ke hnutí podobných cílů, jímž je Katolická Akce.

Katolická Akce.

Přihlédneme-li k její ideové náplni a k jejím dějinám ve Francii, dva základní rysy vzájemně se doplňující ji charakterisují: plánovitá účast laiků na apoštolátu hierarchie a proměna každého sociálního prostředí uvědomělými křesťany, kteří v něm žijí.

Nezapomínejme, že Katolická Akce není pouhou organizační formou, nýbrž duchem mystického těla Kristovy Církve, plodem křesťanské Lásky. Pociťovati účast na osudu svých bližních, odpírati si odpočinek, zatím co jde o osud člověka a lidí, přesvědčit sama sebe, že býti křesťanem znamená především vzít si na starost druhé,

jejich trápení a chyby a pro ně se trápiti a ubíjeti, uvědomovati si konečně, že získati duši neznamená jen dotknouti se jejich strun dobrodiní, ale podnítiti ji k týmž obětem, to jsou věčné pravdy a Katolická Akce je tu, aby je vtělila ve skutek novými, době odpovídajícími prostředky. Odtud ona nákaza neklidu a zodpovědnosti, kterou vyvolává u svých bojovníků, vytvářejíc z nich „živé stavební kameny“.

Katolické Akci mají křesťanští vychovatelé spláceti svůj dluh vděčností. Za svou vyzrálou vděčí velice tomuto novému ovzduší křesťanské zodpovědnosti a křesťanské působivosti, jichž Katolická Akce byla a je jedním z nejvýraznějších znamení a jedním z nejplodnějších pramenů. Učitelům, kteří hledali a tápali, jak by naplnili životem rámec svobodné školy, Katolická Akce poskytuje pevný program cílevědomé činnosti.

Originalita našeho poslání.

Není to sociální prostředí, které spojuje křesťanské vychovatele v jejich starostech a v jejich činnosti, ale výkon povolání, které jest chápati jako zvláštní poslání. V jejich postavení není nic výlučného: zapadají do těch milionů Francouzů, které z nedostatku lepšího pojmenování řadíme do středních vrstev; táž životní úroveň, týž oděv, týž způsob bydlení, často také tytéž sociální reflexy. Zato je vyznačuje jejich povolání: vedou příkladný život, jsou lidmi dobré rady, duchaplní a nezištní. Oddáni osudu, žijí v obcování světů a věků, jazyků a čísel; jsou v jistém smyslu nepřítomni ve svém prostředí, a vděčí tomuto odstupu za své jasnější usuzování a za náročnější požadavky svého svědomí. Jejich povolání jim vtiskuje nesmazatelnou pečeť. Křesťanští vychovatelé jsou příliš oddáni svému povolání, než aby zůstali výtvoři svého prostředí.

Jsme vychovateli. Naše povolání je jedinečné, činí nás pány nad životem a stravuje celou naši bytost, takže není vůbec přerušeni, ale je zde nepřetržitá souvislost mezi naší modlibou a naší prací a naší prací s chvilkami oddechu. Dopustíme-li se chyby, nepocítíme jen jakousi lítost, ale každé pochybení znamená pro nás výčitky svědomí, neboť tkvíme zcela v řádu mravním a naše pracovní výkonnost vyplývá zcela z naší oddanosti a věrnosti ideálu.

Jsme křesťanskými vychovateli. V míře, v jaké si zasluhujeme tohoto pojmenování, máme intimní podíl na učitelském poslání Církve, jejíž důvěry požíváme. Naším prostřednictvím Církev utvrzuje své právo na výchovu, dané jí Prozřetelností, a těšíme se důvěře rodičů, kteří naším prostřednictvím uskutečňují své přirozené právo na výchovu. Odtud ta dvojí zvláštnost, že u nás čin-

nost katolická je spjata s činností rodinnou a bezprostředním předmětem této činnosti nejsou lidé téhož věku a postavení, ale právě ti nejmladší, děti a dospívající z každého stavu.

Naše postavení ve službách Katolické Akce.

Je naším posláním probouzeti svědomí křesťanů, přispívati k pochopení účinnosti velmi prostého a velmi nepostihnutelného tajemství Boží milosti na ubohé, rozvrácené lidstvo, probouzeti vědomí, že musíme pečovat o vlastní spásu, a vynakládati úsilí o pozvolné uskutečňování království Božího na zemi. Je to epopěj společné spásy nákazou lásky, spásy, dosažitelné vytrvalostí, prozíravostí a odvahou pod vedením a za přispění neochvějné Církve, založené Bohem k tomu cíli, aby vše pořádala k Bohu.

Probouzeti křesťanská svědomí znamená pro nás vychovatele povzbuzovati děti, aby pokračovaly podle svých sil a svého postavení v díle Spásy, klásti jim před oči dosti široké pole působnosti, aby zlákal nejnáročnější srdce, vštípiti jim chuť k práci v Katolické Akci.

Prováděti je světem netečným i bouřemi zmítaným, aby objevily všechny lidi; ať náležejí k jakékoliv rase, ať věří v cokoliv, ať podléhají jakýmkoliv slabostem; tak jim představití rozměrnost působení Katolické Akce.

Dále při výkladu o zemích a nejrůznějších sociálních prostředích zobrazovati jim tvářnost Církve bojující a hlavně průkopnickou práci laiků, k níž jsou také oni povoláni, aby se jí jednou účastnili, a tak je seznámiti s Katolickou akcí.

Konečně celým směrem výchovy, spočívající na základech praktického křesťanství, přiměti jednoho každého z nich, aby činně spolupracoval na své vlastní výchově z popudu své vlastní horlivosti a ze smyslu pro celek, aby spolupracoval na výchově svých kamarádů, aby se pokládal za zodpovědná za sebe i druhé, a tím si naši svěřenci osvojí ducha a metodu Katolické akce.

Aby co nejlépe učinili zadost svému poslání ve škole, křesťanští vychovatelé nevyčerpávají nikdy všechny možnosti, jak zůstatí vždy co v nejtěsnějším styku se všemi hnutími Katolické Akce. Zbystří si tam svůj smysl pro sociální skutečnosti naší doby, naučí se spojovati své vyučování s novodobým katolickým životem, chápati rodiny svých žáků, jich starosti a jich nesnáze, více si je nakloňovati tím, že je lépe poznáváme, snáze si je získáme pro výchovné dílo školy, a konečně těžiti ze stálých styků s rodinami k propagaci akčních námětů pro katolické hnutí dospělých. Tak připoutají k sobě naši vychovatelé křesťanské masy a učiní ze školy prvotřídního činitele civilisačního.

KATOLICKÉ ŠKOLY.

Katolická universita v Polsku. Konečně po dlouhých průtazích a mnoha obtížích bylo možno zahájit na polské katolické universitě v Lublíně přednášky. Profesorský sbor čítá 77 profesorů a docentů, 41 asistentů a 9 lektorů. Na universitě je zapsáno 2200 posluchačů a posluchaček. Uvážíme-li potíže, s nimiž je studium na této universitě spojeno, nehledě ani na nedostatek vhodného ubytování, možno účast katolické vysokoškolské mládeže nazvat opravdu obdivuhodnou.

ŠKOLSKÁ ORGANISACE A REFORMA.

Vědecké námitky proti koedukaci. Naši pokrokoví pedagogové se zpravidla opožďují za ostatním světem. V návrhu školského zákona zavádí se jako nejnovější vymoženost důsledná koedukace na všech typech škol. Tedy jednota za každou cenu i v tomto výchovném úseku. Zatím však už po několik let se vítr v pedagogické veřejnosti obrací. Vidíme to v Rusku, kde se ve větších městech koedukace ruší z důvodů mravních,*) vidíme to však i ve státech severovýchodních, které v oboru koedukace vedle Ameriky dospěly svého času nejdále.

Taková je situace prakticky. Jsou však i vážné námitky proti koedukaci s hlediska theoreticky vědeckého. Vycházejí ovšem z jednoho předpokladu, který snad mnozí dnes neuznají: že muž a žena není totéž, že jsou určité specificky ženské a specificky mužské odlišnosti tělesné i duševní a že každé z obou pohlaví má také v lidské společnosti své zvláštní specifické úkoly. Jakmile uznáme tuto thési, vyplývá z ní logicky, že vyžadují hoši a dívky také zvláštní specifické výchovy a specifické výuky. Vážná námitka proti tomuto hledisku byla častěji vyslovena a dnes se opakuje do nekonečna. Mluví se o tom, že rozdíly zvláště po duševní stránce nejsou tak veliké, aby vyžadovaly zvláštních ohledů ve škole, že moderní žena je rovna muži, a proto i její výchova má být stejná. Zapomíná se ovšem, že rovnost mezi mužem a ženou není identita, neboť tato rovnost je v jádře rozmanitost. Vedle toho se uvádí, že moderní žena zastává v životě až na některé výjimky tytéž úkoly a úřady i práce jako muž. Zastává ovšem i úkoly jiné než muž, a zajisté tyto jiné úkoly jsou nejdůležitější a nejpodstatnější. Tohoto rozdílu nemůže popřít nikdo a už tento rozdíl mluví o nutnosti zvláštní výchovy ženy i muže.

Vědecké námitky proti koedukaci lze rozdělit na námitky biologicko-psychologické, teleologické (týkající se cíle výchovy) a mravní.

Nejzávažnější jsou námitky uvedené na prvním místě. V době školní výuky, zvláště pokud jde o školy střední, prožívají obě pohlaví důležitější fázi vývoje - pubertu. Puberta, jak známo, mění celý habitus dítěte, v ní vyhraňují se jeho sklony, zájmy i duševní kapacita. Z dítěte vyrůstá na jedné straně muž, na druhé straně žena. O rozdílném jejím průběhu u chlapců a u děvčat netřeba mluvit, je to věc obecně známá. Důležitější však je nesporně zjištěný

*) Viz i článek M. L. Trojanové v Lidové demokracii ze dne 10. I. 1948 podle pojednání A. S. Makarenka.

fakt, že dívčí puberta nastupuje značně dříve než puberta u chlapců. Patnáctiletý chlapec je ještě divoch, snící o romantických dobrodružstvích, patnáctiletá dívka se cítí dospělou a mívá zájmy a názory dospělých žen. Proto si v této době obě pohlaví nerozumějí. Dáme-li je do jedné třídy, spojujeme k společné duševní práci děti různého biologického a psychologického věku. Zaměříme-li výuku buď k jednomu nebo k druhému věku, vždycky pochybíme, neboť spojujeme do jedné třídy biologické terciány s biologickými kvintánkami. Škola, která nedbá těchto rozdílů, je špatná škola. Po pubertě právě překonané je věc ještě závažnější. U nadaných chlapců vyvíjí se znenáhla smysl pro absolutní myšlení a zájem o theoretické problémy. U dívek zase převládá smysl pro životní praxi, pro společenský život atd. Ve škole vznikají nové obtíže. Namítá se proti tomu, že není vyhraněných jednotlivců mužských a ženských, že je nepřetržitá řada, zvláště pokud jde o duševní vlastnosti, mezi mužem a ženou, na jejichž krajních hranicích jsou na jedné straně zženštilci, na druhé straně mužatky. Bohužel škola nemůže vychovávat každého jedince individuálně. Musí dbát převládajících vlastností a podle nich seskupovat žáky.

S tímto hlediskem úzce souvisí námítka teleologické. K jakému cíli vychováváme muže a ženy? Nechceme vychovávat ani zženštilce na straně jedné, ani mužatky na straně druhé. Chceme vychovávat plné muže a normální ženy. Proto musíme výchovou korigovat určité biologické a duševní abnormality ve směru k normálnosti. A k tomu účelu je právě škola oddělených pohlaví prostředkem nejúčinnějším. Neběží ovšem pouze o oddělení pohlaví, nýbrž především o různé metody a zajisté i o různě upravené osnovy. To je požadavek prastarý a stále aktuální. I když zastává dnes žena úkoly, které kdysi byly svěřovány jen mužům, neznamená to, že by měla přestat býti ženou. Ponechávat pak výchovu k ženství pouze rodině, dnes už nestačí.

Přistupuji k složce mravní. Netřeba se touto otázkou příliš zabývat. Zde by nám leccos řekla rodičovská veřejnost a i žáci sami. Uvedu jen dvě věci objektivně zjištěné. V době dospívání se zpravidla pohlaví od sebe oddělují a navzájem se sobě vyhýbají. Je to přirozený prostředek k tomu, aby se jednotlivá pohlaví zdravě vyvinula a aby tento vývoj nebyl nezdravě urychlován nebo rušen. To je patrné i v každé koedukační škole. Jakmile nastane přestávka, kdy žáci mají možnost seskupit se podle své chuti, vidíme, že se děvčata oddělí jako olej od vody a procházejí se společně, zatím co hoši tvoří jiné samostatné skupiny. Co pedagogická moudrost násilně sehnala dohromady, rozbíhá se v původní složky. To by mohlo býti mnohým pedagogům poučením. Zvláštní zkušenosti též získáme, zeptáme-li se hochů, co soudí o přítomnosti děvčat ve třídě. Valná část chlapců na koedukačních školách z nejrůznějších důvodů je s koedukací nespokojena a vidí v děvčatech rušivý živel. Ostatní jsou lhostejní, věc je nezajímá. Nenajdeme však téměř žáků, kteří by koedukaci vítali s nadšením. Druhá věc je ověřena praxí ne pouze školskou. Zeptejte se kteréhokoli podnikatele nebo národního správce, zda se lépe a vydatněji pracuje v dílně, kde jsou výhradně muži nebo ženy, nebo v dílně, kde jsou pohromadě pracovníci obojího pohlaví; vysloví se rozhodně pro oddělení pohlaví. V takovéto dílně - vám řekne - myslí se na práci, kdežto v dílně, kde jsou oboje pohlaví pohromadě, myslí se více na škádlení a legraci. A škola je také dílna, a to dílna duševní práce, která vyžaduje soustředění bez postranních myšlenek.

To by byly zhruba hlavní důvody rozptýlené po odborných publikacích proti koedukaci. Nejsou jen závažné, nýbrž téměř rozhodující. Praxe ovšem nutí nás zatím k jinému. Nadlouho se neobejdeme bez koedukace, zvláště na školách středních, a bylo by takměř nemožné zřizovati oddělené školy pro jednotlivá pohlaví, když školy koedukační samy zatěžují státní finance do nejvyšší míry. Je však zbytečné z této nezbytnosti dělati zásadu v každém

směru pochybnou a nepřipouštěti vůbec školy oddělených pohlaví. Naopak! Musíme usilovat o to, aby podle možnosti byla pohlaví oddělována, neboť to je stanovisko vskutku pokrokové a psychologicky, biologicky i mravně odůvodněné. -ek

Nové osnovy na středních školách počátkem školního roku 1948/49. Na nátlak ministerstva financí, pro něž jsou nové odměny za přespočetné hodiny neúnosné, rozhodlo se ministerstvo školství počátkem příštího školního roku snížit počet vyučovacích hodin ve všech třídách středních škol na maximum 30 hodin týdně. Nyní se pracuje na restrikci hodin v jednotlivých předmětech a v důsledku toho i na restrikci učiva. Bylo by dbáti toho, aby tímto omezením nebyly kráceny hodiny náboženské výchovy, která nesnese dalšího omezení. Jinak jest tuto restrikci vítati, neboť dosavadní počet vyučovacích hodin byl pro žáky neúnosný. -k.

LITERÁRNÍ ZÁPISNÍK.

V. Hünermann: Na výsluní Božím. Vyd. Exerciční dům Frýdek. 204 str., bohatě ilustr. Váz. Kčs 63.-. Skutečný přínos na opomíjeném úseku tvorby - v dětské náboženské literatuře. Velké náboženské pravdy jsou přiblíženy dětskému chápání nejprůměrnějším způsobem. Příběhy jsou plny vzruchu, života; přečetné obrázky, velmi pěkně kreslené, činí děj názorným. Vhodný doplněk náboženské výuky zvláště v přípravě k sv. svátostem. Můžeme vřele doporučit.

Domínik Pecka, Umění žítí, katolická mravouka. Nakl. Vyšehrad. Str. 340, brož. Kčs 90.-, váz. Kčs 115.-. - Není to dílo abstraktního theoretika, nýbrž bystrého pozorovatele současného života a vychovatele, dokonale znajícího mladého člověka XX. stol. a jeho problémy. Křesťanství není toliko světový názor, přijímaný rozumem, ale činí si nárok na člověka celého. Protichůdný směr - novodobý materialismus - popírá osobnost, svobodu a činí z člověka pouhou součást státního stroje. K účinnému boji proti tomuto novodobému bludu nutno znát základy křesťanské mravouky. Pecka je vysvětluje jasně, poutavě a srozumitelně a odhaluje příčiny současného neutěšeného stavu.

Jaroslav Durych, Cesta sv. Vojtěcha. Nakl. Vyšehrad. Str. 100, brož. Kčs 45.-, váz. Kčs 65.-. - Prosté vy-

právění o životě a smrti prvního biskupa z české krve, s výstižným podáním událostí tehdejší doby přelomu, ne nepodobné dnešní rozvrácené době. Je to obohacení české svatopisecké literatury o životopis, který při své střízlivosti a srozumitelnosti má všechny znaky Durychovy vysoké kultury slova a myšlenkové hloubky.

Zdeněk Kalista, Cesty ve znamení kříže. Nakl. Vyšehrad. III. vyd., str. 335, brož. Kčs 126.-, váz. Kčs 150.-. - Je to soubor dopisů českých misiónářů XVII. a XVIII. stol., působících v Evropě i v dalekých krajinách zámořských, v již. Americe, Mexiku, Číně, na Filipínách, v Egyptě, Ha-beši a jinde. Nový objev v oblasti našeho baroka, zachycuje bezprostředně ráz doby a odhaluje její až dosud skrytou krásu a sílu.

Silvestr Braitl O. P., Podstata křesťanství. Dílo vyrostlo z autorovy dlouholeté činnosti exerciční, konfereční a debatní. Je naléhavou příležitostí jak k poučení, tak k hlubokému rozjímání o nejzákladnějších pravdách křesťanského náboženství, na prvním místě o tajemství Kristova Vtělení. Pod zorným úhlem výkladu Krista jako středu a podstaty křesťanství dosáhl autor toho, že celá nauka křesťanská se jeví v jedinečné jasnosti a srozumitelnosti.

UČITEL NÁBOŽENSTVÍ

Stálá příloha „Vychovatelských listů“. Příplatek na přílohu ročně 20 Kčs, prolaické katechety zdarma. - Rediguje univ. prof. Dr Fr. Tomášek v Olomouci, Komenského 6. Telefon 1647.

MĚSÍC DUBEN V KATECHESI.

V měsíci dubnu hned na začátku vzpomíná Církev sv. dvou mnichů — kajícníků —, kteří měli nemalý vliv na současné dějiny, a to 2. dubna zakladatele zvláštní řehole sv. Františka z Pauly a 5. dubna velikého kazatele sv. Vincence Ferrerského. 11. dubna vzpomínáme papeže Lva I., který zachránil Řím před hunským králem Attilou a brzy nato před vandalským králem Genserichem. Že katecheta nepřejde mlčením památku sv. Vojtěcha, pražského biskupa, jehož jsme loňského roku doprovázeli na jeho triumfální cestě po naší vlasti (23. dubna), je samozřejmé. I sv. Jiří (24. dubna), jemuž naši předkové zasvětili prastaré památky, kostel na hradě pražském a kapli na Řípu, zasluhuje naší vzpomínky. Je přirozené, že katecheta nebude a nemůže probírat celý život těchto světců, nýbrž upozorní pouze na některou jejich vlastnost, která má pro žáky zvláštní význam. Velmi dobrou službu prokáže katechetovi právě ve Frýdku vyšlá kniha: „Naše světla“. Tuto knihu katecheta měl by stále mít po ruce a z ní hojně čerpat.

Na 25. dubna (letos v neděli) připadá svátek evangelisty sv. Marka. Tento den se koná prosebný průvod do polí, aby „Pán Bůh úrodu zemskou dáti a zachovati ráčil“. Loňský rok ukázal, že i nyní platí: „Bez Božího požehnání marné naše namáhání“. Účastníci průvodu se modlí po cestě litanie ke všem svatým a konají se čtyři zastavení se čtením sv. evangelia a modlitbami za odvrácení zlého a zachování úrody. Katecheta nejen děti vyzve k hojně účasti, ale připomene jim také, že je to průvod kající, (barva fialová), aby tomu odpovídalo i jejich chování. V nejvyšší třídě bylo by vhodné upozornění na sv. Kateřinu Sienskou (30. dubna), pocházející z rodiny o 25 dětech, která, ač zemřela ve 33. roce a byla bez vzdělání, tak hluboce zasáhla do církevních i světských dějin své vlasti.

Duben je měsíc, kdy dozrívá velikonoční radost, projevující se v liturgiích často opakovaným jásavým Alleluja. První dubnové dny náleží ještě do osmidenního Božího hodů velikonočního, který se končí nedělí Bílou či provodní — podle bílého roucha, v němž pokřtění šli společně do kostela v průvodu, aby tam obnovili křestní slib.

Někde se koná o této neděli vhodně první sv. přijímání dětí. Není-li možno děti vésti o této neděli k prvnímu sv. přijímání, katecheta se musí starati, aby se tak stalo aspoň v době velikonoční, t. j. do svátku Nejsv. Trojice. Pohled na hořící paškál v této době, který nám připomíná vzkříšeného Spasitele, nechť stále připomíná učitel náboženství ony děti, které posud nesplnily svou velikonoční povinnost, aby je k tomu nabádal, a to hodně názorně. K tomu přispějí předem připravené tabulky, které po dobu vyučování zavěsí, a na nich budou vhodné citáty Písma sv., na př.: „Vyčistěte kvas starý, abyste byli těstem novým“ (I Kor. 5, 7), „Probud' se, jenž spíš,

a povstaň z mrtvých a zasvitne ti Kristus“ (Ef. 5, 14), „Nebudete-li jísti těla Syna člověka, nebudete mítí v sobě života“ (Jan 6, 54), „Neprodlévej obrátit se k Pánu, aniž odkládej s tím den ode dne“ (Sir. 5, 8) a j. Ve středu po druhé neděli po velikonocích slaví Církev svátek Ochrany sv. Josefa. Zde si připomínáme hlavně jeho mocnou ochranu, a proto i učitel náboženství doporučí sebe i děti do jeho ochrany. —el.

DUCHOVNÍ KURSY PRO MLÁDEŽ, OPOUŠTĚJÍCÍ ŠKOLU.

Jako léta minulá i letos uspořádá ARKA duchovní kursey pro mládež, opouštějící školu. Nikdo nepochybuje o tom, jak je závažně důležité, aby žactvo, opouštějící školu, bylo co nejlépe připraveno do života po stránce náboženské a mravní. Kursey budou ve třech turnech.

I. turnus od pátku 30. dubna do 2., resp. 3. května 1948.

Pro hochy: Odry, v klášteře Milosrdných sester sv. Františka.

Pro dívky: Svatý Kopeček, v Norbertinu. — Svatý Hostýn, v Poutním domě. — Šilperk, v rodinné škole sester dominikánek.

Poněvadž je 3. května vyučování, prosíme katechety, aby omluvili účastníky kursu ve škole. Konec určí sám exercitátor buď 2. května v poledne, nebo 3. května ráno, podle počtu omluvených.

II. turnus od pátku 14. května do pondělí 17. května 1948.

Pro hochy: Krnov, na farním úřadě. — Frýdek, v exercičním domě. — Šilperk, v rodinné škole sester dominikánek. — Šternberk, v klášteře sester Nep. P. Panny Marie. — Svatý Hostýn, v Poutním domě.

Pro dívky: Bruntál, v klášteře ctihodných sester. — Holešov, v klášteře sester sv. Kříže. — Odry, v klášteře milosrdných sester sv. Františka. — Přerov, v klášteře sester Nep. Poč. P. Marie. — Strážnice, v klášteře sester sv. Vincence. — Vyškov, v klášteře sester dominikánek.

III. turnus na začátku prázdnin.

Pro hochy i dívky v Bojkovicích v klášteře sester dominikánek. Dívky začnou toho dne večer, kdy budou rozdána vysvědčení. Hoši ihned po dívkách. Datum obou kursů bude zavčas oznámeno.

Byla snaha umístit jednotlivé kursey stejnoměrně po všech krajích arcidiecése. Bohužel, pro nezáměr některých domů nebylo to možno. Prosíme proto katechety, aby poslali své svěřence i do vzdálenějších míst, neboť při 10 účastnících lze dostati na dráze slevu, jakou dostávají školy při exkursích a výletech. Mimo to účastníci kursu v exercičních domech (Frýdek, Svatý Hostýn, Sv. Kopeček) mohou dostati 50proc. slevu i jednotlivě. Je však nutno zakoupit si na stanici legitimaci, vyplnit, opatřit kolkem a zaslat ji ARKA v Olomouci, Žerotínovo nám. 2.

Poplatek je 90 Kčs. Poněvadž je proti loňsku zvýšen, prosíme, aby ne-majetným přispěla Farní Charita. — Potravinové lístky nebo naturalie na 3 dny. — Začátek prvního dne večer, konec posledního dne ráno. — Účastníci dostanou prvního dne večeri, po oba další dva dny celou stravu a čtvrtý den snídani. Necht' se dle toho zařídí ti, kteří chtějí přijeti dříve anebo odjeti později. Kteří budou na noclehu, ať vezmou s sebou mýdlo a ručník. Všichni pak Boží cestu, růženec a poznámkový sešit. Katechety prosíme, aby exercitanty přihlašovali zavčas a přímo na dům, kde se kurs koná. ARKA.

PROBLÉMY DĚTSKÉ MODLITBY

P. Ferdinand Neubauer.

Naučit dítě dobře se modlit je nepochybně jedním ze základních pilířů jeho nábožensko-mravní výchovy. Když dítě dovede odříkávat, byť i přesně a bezvadně, formule modliteb, tím ještě ani zdaleka není dosaženo všeho. Je nebezpečí, že dítě bude mít nesprávný pojem o podstatě modlitby. Učí-li vychovatelé dítě jen odříkávat běžné modlitební formule, aniž jim dítě dokonale rozumí, je to na úkor vnitřního obsahu. Říkají mu, že modlitba je rozmluva s Pánem Bohem, proto se při modlitbě máme chovat slušně a zbožně: rovně stát či klečat, ruce sepnout, atd. Dobře, tomu dítě ještě jakž takž porozumí. Ale co je předmětem té naší rozmluvy s Bohem? Neumí-li dítě jinak se modlit, nežli slovy naučených modlitebních formulí, jejichž obsah a zvláště forma je více méně vzdálena dětské chápavosti, nabude ponenáhlu přesvědčení, že s Bohem se ani nemůže mluvit jinak než nějakými posvátnými, tajemnými slovy, která z úcty k Pánu Bohu musíme říkat uctivě a zbožně, ale kterým nemusíme rozumět, nebo lépe řečeno: která nejsou vyjádřením našeho vnitřního cítění, nemají nic společného s naším vnitřním životem.

Takový názor na modlitbu pochopitelně neobstojí v bouřlivých letech dospívání a není divu, že mladík či dívka v té době modlitbu odkládá jako cosi dětského, co už pro ně nemá významu. Taková modlitba nedovede dát oporu v palčivých nejistotách a krisích let dospívání.

Tím nemá být popřena důležitost posvátných textů ústní modlitby (Otče náš, Zdrávas, Maria, atd.). Děti mají je všechny znát z paměti - ovšem po důkladném a často opakovaném vysvětlení. Chci jen říci, že výhradně jen tyto modlitby nestačí, aby dítě nabylo správný pojem o modlitbě. Je nezbytně nutno učit děti modlit se svými slovy, mluvit s Pánem Bohem od srdce k srdci, důvěrně mu sdělovat všechny záležitosti svého nitra, předkládat mu prostě a nenuceně potřeby své i svých nejdražších. Jinými slovy: je potřebí uvádět dítě ponenáhlu do tajů vnitřní modlitby, učit je povznášet svou mysl k Bohu, jak vyžaduje správný pojem modlitby. Ale tu narážíme na novou těžkost. Dítě dovede prostě a nenuceně mluvit s těmi, s nimiž žije v každodenním důvěrném styku v rodině, ve škole, na ulici a jinde. Ale mluvit takto s Pánem Bohem mu připadá zatěžko. Vždyť Pána Boha nevidí a neslyší jeho odpověď. Dítě nemá rádo abstraktní pojmy.

Jako ve všem jiném je potřebí i zde dát dítěti příklad; ukázat mu, jak se může s Pánem Bohem mluvit slovy obyčejnými, jakými mluví při jiných příležitostech. Jeví se tu naléhavá potřeba speciálně dětských modliteb. Nemyslím tím všelijaké ty říkánky, často až příliš naivní, - ty snad jen pro ty nejmenší, - ale modlitby v próze, která by byla co možná nejbližší dětské mluvě a byla vyjádřením dětského způsobu myšlení. Dítě se takovými modlitbami snáze naučí mluvit i bez předlohy s Pánem Bohem.

Je potřebí dát dítěti vzor modliteb nejen k sv. zpovědi a k sv. přijímání, ale i pro jiné příležitosti. Proč mu neukázat, jak se nejlépe může modlit za své rodiče, za učitele, za vlast a podobně? Dítěti samému nenapadne, co všechno by mohlo vyprosít od Pána Boha svým rodičům, své vlasti; musíme mu to říci jiným způsobem, dovede o tom přemýšlet - a tím je dána první průprava k vnitřní modlitbě, k jakémusi elementárnímu rozjímání. Vzory modliteb mohou se předkládat dětem buď předříkáváním (děti opakují větu za větou, anebo jenom poslouchají a v duchu se spolu modlí) — nebo tištěnými modlitebními příručkami.

Dosavadní české příručky dětských modliteb všimaly si téměř výhradně svátostné přípravy a byly — až na několik výjimek — vzdáleny dětské men-

talitě. Tak na příklad v jedné z nich (vyšla roku 1940 v pátém vydání) čteme: „Bože můj! V hořkosti srdce svého oplakávám všechny hříchy své... Mám je v ošklivosti více než každé časné zlo...“ — A na jiném místě: „Srdečně znovu oplakávám všechny spáchané hříchy, které mě nehodného o Tvou lásku připravily a Tvé předobré srdce přehořce zarmoutily. Ó, smiluj se nade mnou a shlad' nepravost moji!“ — Mluví tak děti?

Ale ještě více se u nás zanedbávala vnější úprava dětských modlitebních příruček, na které u dětí nesmírně mnoho záleží. Když je dítě zvyklé na pohádkové knihy, nádherně vybavené barevnými ilustracemi, jak si má zamilovat ubohou brožurku, nevkusně a nepřehledně tištěnou na špatném papíře, v měkké obálce, bez obrázků? Na dětech se nemá úzkostlivě šetřit, dětem patří vše nejkrásnější. Proč by to nemělo platit také a především ve věcech duchovních?

Tyto úvahy a odůvodněné kritiky daly mi podnět k vydání nové knížečky dětských modliteb, nazvané „Cestička do nebe“. Obsahuje mimo svátostnou přípravu také příležitostné modlitby (za rodiče, učitele, spolužáky, za církev, za vlast atd.) a pobožnost křížové cesty. Zpovědníci dětí přijmou tento dodatek zajisté s povděkem, neboť v něm najdou výběr modliteb, které možno ukládati malým penitentům za pokání k zdůraznění individuálních předsevzetí. Stejně dobře možno jich použít v katechesi i pro soukromou pobožnost dětí.

Knížka přináší některé pozoruhodné novoty. Modlitby jsou rozčleněny v řádky podle smyslu. Nejsou to verše, ale úseky prózy k usnadnění pozornosti a k stanovení oddechů při případné společné recitaci. Také členění v odstavce je časté. Víme všichni dobře ze zkušenosti, jak nerad se člověk pustí do čtení dlouhých nečleněných textů a jak se při tom těžko udržuje pozornost. A u dětí to platí dvojnásob.

Úpravou je knížka vkusná a přehledná. I menší dítě se v ní může snadno orientovat bez dlouhého hledání. Dobrý papír, 80 stran formátu 10×14. Na 50 jemných kreseb akademického malíře Frant. Peňáze oživuje dvoubarevný text. (Titulky, iniciálky a kresby modré, ostatní text černý.) Aby se využilo instinktivní schopnosti dětí napodobovat, je vloženo do textu několik celostránkových snímků modlících se dětí jako vzor zbožného chování při modlitbě.

„Cestička do nebe“ hodí se pro děti ve věkovém rozsahu asi 8—13 roků, třebaže mladší nevyčerpají z ní ještě všechno. Použít jí i k prvnímu sv. přijímání? To záleží na metodách katechetů. Nejlepší způsob zdá se býti tento: k první svátostné přípravě nepoužívá se žádných příruček; nejen že toho není třeba, ale mohlo by to být i škodlivé. Při slavném prvním sv. přijímání katecheta nebo někdo jiný předříkává dětem modlitby a ony je sborově větou za větou opakují. Teprve po prvním přijetí svátosti katecheta dětem modlitební příručku doporučí, nebo ještě lépe: poradí rodičům, aby jim ji věnovali jako památku na první sv. přijímání. „Cestička do nebe“ je k tomuto účelu pro svou vkusnou úpravu zvlášť vhodná. Tím by také padla jediná námitka, kterou některí proti ní mají, že — ačkoli její cena byla stanovena co možná nejnížší (15 Kčs brož. a 30 Kčs váz.) — je prý příliš drahá, než aby se mohla doporučit všem dětem. Kéž „Cestička do nebe“ splní svůj úkol — přivádět děti k Bohu blíž — a nám katechetům ukáže aspoň cestu k většímu pochopení duchovních potřeb svěřených dětí. — (Pozn.: „Cestičku do nebe“ možno objednat u farního úřadu v Otrokovicích, Morava.)

PŘÍKLADY PRO KATECHESI.

Malý černoch Šimon křtí umírající dítě. Kamerunský misionář píše: Je

pondělí ráno. Zástup dětí se shromáždil ve škole. Malý Šimon zdvihá ruku nahoru a dělá důležitý obličej. — „Šimone, co se stalo?“, ptá se ho

učitel. — „Dnes v noci jsem pokřtil dítě.“ — „Tak? A jak k tomu došlo?“ — S vědomím, že vykonal velký čin, začíná vypravovat obšírně a zdouhavě, jak je to zvykem černochů. — „Včera odpoledne přišla do našeho domu moje teta se svým nemocným dítětem. Moje maminka a moje teta jsou dobré přítelkyně. Proto byla velmi přátelsky přijata a dostala také pojisti. Obě se bavily velmi dlouho. Moje teta vyprávěla, že chce jít s dítětem k jednomu kouzelníkovi, aby mu dal kouzelný lék... Když chtěla odejít, užasla, poněvadž slunko již zapadlo. Dříve to žádná z nich nezpozorovala. Nyní však chtěla běžeti, aby ještě ke kouzelníkovi došla. Moje matka jí však zdržela a řekla: „Zůstaň zde! Přespíš u nás a časně ráno můžeš odejít!“ — Teta byla s tím srozuměna. Opět se posadila a obě zase dále rozmlouvaly. Tu jsem slyšel dítě velmi kašlati, takže jsem myslil, že by mohlo ještě této noci zemřít. Lehl jsem si na lůžko, zcela blízko toho, kde ležely matka s tetou. Po půlnoci jsem se probudil, neboť obě plakaly. Dítě umíralo. Vstal jsem a řekl: „Pokřtím dítě!“ Žádná z nich neodpověděla. Tu jsem vzal vodu, lil ji na hlavu dítěte a říkal jsem při tom. „Marie, já tě křtím ve jménu Otce i Syna i Ducha sv.“ — Dítě pohnulo ještě jednou všemi údy a — bylo mrtvé. Nyní zavolaly všechny sousedy a všichni plakali. Já jsem ale neplakal, neboť jsem věděl, že dítě je v nebi. Asi anděl bděl nad dítětem, že obě tak dlouho spolu rozmlouvaly a neviděly zapadati slunko, neboť kouzelník by jistě dítěti nemohl pomoci a tak by dítě muselo zemřít bez křtu.“ —Tšk.

Černoušek Julián. — Osmiletý černoušek Julián měl hodnou maminku. Dovolila mu pobýti delší dobu ve vzdálené misijní stanici, aby byl vyučen v náboženství a mohl býti pokřtěn. Když se zase vrátil domů, byla maminka celá šťastná. Ani nevěděla, co by mu uchystala. I nějaké palmisky sehnala. On však nechtěl jísti. Maminka se trochu ulekla a tázala se ho: „Co je ti, jsi snad nemocen?“

„Maminko“, odpovídá, „nenut' mne, chci přinést obět'“. Maminka se diví a táže se: „Co je to obět'?“ „Slyš“, mluví maličký vážně, „vysvětlím ti to. Když máš chuť na něco dobrého, můžeš to sice jísti, ale nejíš to z lásky k Pánu Bohu, je to obět'... Nebo máš v srdci hněv, tvá krev vře, ale ty zůstáváš mírnou, i to je obět'“. „A proč, miláčku, přinášíš tyto oběti?“ „Abych se zalíbil Pánu Ježíši!“

Těžce raněný zpytuje své svědomí. V území řeky Konga vytáhli na počátku svatého týdne obyvatelé vesnice k řece, aby se zásobili rybami pro postní dny. Dva křesťané rozeštréli svou síť v jednom vedlejšímu toku. Když ji chtěli vytáhnout na břeh, byla síť tak těžká, že s ní nemohli ani hnouti. V domněnce, že se síť zachytila na kořenech stromu, ponořil se jeden rybář, aby síť uvolnil. V tom se objevil na povrchu mohutný krokodil, jenž svými obrovskými čelistmi uchopil ubožáka za hrud'. V tomto hrozném stavu si rybář zachoval svoji duchapřítomnost. Zatím co hlasitě zvolal: „Ó, Maria, pomoz mi?“, snažil se svýma rukama otevřít čelisti nestvůry, což se mu též podařilo. Na volání ubožáka přispěchali na pomoc ostatní rybáři. Těžce raněný byl nouzově obvázan a dopraven do vsi. Jeho tělo bylo pokryto ranami a potřísněno krví. Když přišel misionář, jenž byl hned zavolán, pravil mu raněný: „Otče, svědomí jsem již prozpytoval. Vyzpovídejte mne, neboť myslím, že zemru“. — Vskutku jeho stav se zdál beznadějný. Proti všemu očekávání se nemocný pozdravil a jen hluboké jizvy ukazovaly hroznou nebezpečí, jemuž unikl jen se zvláštní pomocí Boží. —Tšk.

Modli se každý den ráno i večer! Čtyřleté děvčátko přecházelo ulici. V tom se přihnalo auto, děvčátko bylo zachyceno, strženo k zemi a přejeto. Bylo s ním zle. Bylo těžce zraněno a muselo býti odvezeno do nemocnice. Když se vzpamatovalo, už bylo na operačním stole. — Sestřička dítě uklidňovala: „Nic se neboj, zase budeš zdravá.“ Zatím při-

pravovala narkosu, aby dítě před operací uspala. „Co to máš, sestřičko,“ ptala se maličká. — „Dostaneš něco k přivonění a bude se ti dobře spinkat.“ „Ale sestřičko, vy jste říkala, že budu zase zdravá.“ „Pravda, že se uzdravíš, ale napřed se musíš hodně vyspinkat!“ Dítě se zamyslílo a řeklo: „Když mám spinkat, tak se musím napřed pomodlit!“ A už zvedalo svoje drobné ručky a začalo se modlit: „Otče náš“ za rodiče a jiné modlitby. Ale s operací už se muselo začít, tak sestřička děťátko uspala a lékař dal se do práce. Všechno dobře dopadlo a později mohlo děvčátko zase běhat. Bylo ale na sebe opatrnější. Co se ti na tom děvčátku nejvíce líbí? Vzpomeň si, sotvaže slyšelo: budeš spinkat, hned si vzpomnělo: napřed se musím pomodlit! A hned také začalo se modlit. Vezmi si z ní příklad! Večer, než půjdeš spát, vzpomeň si nejprve vždy na Pána Boha, pomodli se! K modlitbě také přidávej každý večer zpytování svědomí a dokonalou lítost. Ptej se při tom Pána Ježíše: „Pane Ježíši, byl jsi dnes se mnou spokojen, s tím co jsem myslel, co jsem mluvil a co jsem činil?“ Teď zpytuj svědomí. Pak lituj svých hříchů z lásky k Pánu Ježíši a umiň si, v čem se zvláště nejvíce chceš polepšit: „Můj Ježíši, milosrdenství! Pane Ježíši, já Tě miluji, svých hříchů lituji a polepšení slibuji, zvláště, že... Když svých hříchů lituješ z lásky k Pánu Ježíši, máš lítost dokonalou a hned se ti hřichy odpouštějí. Ovšem, až půjdeš ke sv. zpovědi, ještě se z nich vyzpovídáš! Pamatuji, že nejlepší poduška pod hlavou je čisté svědomí. Nešel bys spát se zašpiněným obličejem, nechod' spát se zašpiněnou duší! Ode dneška každý večer se pěkně pomodlíš, budeš zpytovat svoje svědomí, litovat svých hříchů z lásky k Pánu Ježíši a slíbíš, v čem se na druhý den nejvíce polepšíš! Pamatuji na modlitbu každé ráno a řekni Pánu Ježíši, že chceš konat všechno z lásky k němu. —Tšk

Postní skutek pohanských děvčat z misijní školy. — Stalo se to v misii

Sion v zemi Basuto v jižní Africe. V misijní škole nebyly jen pokřtěné děti, nýbrž i řada dětí pohanských. Kteréhosi dne v postě poslala sestra učitelka tři žáčky omazat blátem chyši, kterou právě postavili „zedníci“ z proutí. Všechny tři byly ještě pohanky. A všem třem běhaly nápadly v hlavě jako kůzlátka na louce. — Při práci měly plno řečí o škole, o sestrách učitelkách, o misionáři, o svých kamarádkách a kdo ví o čem ještě. Najednou povídá nejstarší děvče: „A nyní je půst. Všichni křesťané se postí a všelijak si ukládají pokání a jenom my nic takového neděláme. Také bychom měly něco podniknout.“ — „No dobře“, povídají obě druhá děvčata, „ale jenom porad', co bychom měly učinit.“ — „Věděla bych, jestli budete chtít. Tuhle nedaleko jsem viděla v křoví hnízdo vos. A tak bychom tam po práci mohly jít a podráždit je a nechat se jimi pobodat. Vosí bodnutí bolí jak sepatří.“ — „To nic nevádí. My také můžeme něco vytrpět pro Pána Boha“, odpověděly statečně kamarádky. — Hleděly rychle svého, aby byly brzy hotovy s prací, a pak se odhodlaně vypravily za vosami. To víte, podráždit vosy nedá mnoho práce, stačí několikrát švihnout prutem přes jejich hnízdo. Než bys patnáct napočítal, již vosy zuřivě vyletovaly z hnízda a hledaly rušitelky svého pokoje. Když první „kajícnice“ dostala žihadlo, prchala úzkostlivě a žalostně naříkala. Ale druhé dvě statečně vytrvávaly a trpělivě přijímaly bodání zuřících vos. Po chvíli usoudily, že již přijaly dosti „pokání“ a opustily nebezpečné místo a vydaly se zpět do misie. — V misii se strhl nemalý poplach, když dvě školačky přišly domů celé opuchlé na ruku, na nohou a oči jim ani vidět nebylo, jak měly zpuchlé tváře. „Copak se vám stalo?“ tázala se sestra učitelka. — „Ale nic, sestřičko, to nás jenom vosy popíchaly. To nic nevádí...“ odpovídaly nadšené kajícnice. — Možná, že by se nikdo nebyl dověděl o hrdinství pohanských děvčat, ale když přišla jejich kamarádka,

kteřá uprchla při prvním bodnutí, a uviděla ve škole své obě družky krásně opuchlé, dala se do usedavého nářku: „Co si jen Pán Bůh o mně pomyslí, když já jsem byla taková zbabělá!“ a po lících se jí koulely slzy jako hrachy. To byl podivný nářek a sestra učitelka se začala vyptávat, a tak se konečně dověděla, jak malé pohanky chtěly následovat příkladu křesťanů v postní době. — Hled'te, děti, zakládáte si na tom, že jste ze staletých křesťanských rodin, že jste mnohem vzdělanější a že byste nebyly tak prostoduché a nedělaly „dobré skutky“ pod žihadly vos. Ale podívejte se: kolik by vás mohlo býti příkladem takové horlivosti v zachovávání příkázání postních, hlavně v pátky po celý rok? Zvláště vy, děti z měst. Přemýšlejte, jestli vás trochu nezahanbují černé děti z daleké jižní Afriky. (Katol. misie.) —Tšk.

OTÁZKY STAVOVSKÉ.

Z pražského kraje.

Učitelé náboženství pražského kraje měli svou druhou členskou schůzi v neděli 18. II. v 15 hod. v přednáškovém sále Studium catholicum u františkánů v Praze II. Po sv. požehnání v kapli sv. Michala se ujal slova dp. Voves. Jedním z Kristových odkazů - pravil - je úřad učitelský, kněžský a pastýřský, na kterém se zúčastňují i laici. Každý učitel náboženství by si měl vážit svého svatého úkolu, ke kterému si Kristus také jeho vyvolil. Plníme však svůj úřad opravdu svatě? Je zde třeba rozlišovat dvě složky: přirozenou a nadpřirozenou. Svůj úkol splní ten, kdo obě tyto složky dovede spojit. Do složky přirozené patří především znalosti. Katechetským kursem se doplňují naše znalosti jen částečně a spěšně. Proto je třeba pokračovat v získávání vědomostí neustále. Vždyť i každý mladý kněz musí své znalosti stále doplňovat přes svá dlouholetá studia. Což teprve učitelé laičtí? Není myslitelný

katecheta, který by neměl doma Písmo svaté (Nový Zákon). Místo Starého Zákona aspoň Biblické dějiny. Dále dp. Voves doporučil Kubičkův Katechismus, Lhotského Katechese, Schallerovu Liturgiku, Ráčkovy Cirkovní dějiny (velký výběr vhodných příkladů), Aloise Hlavinky Dějiny světa v obrazech (vydalo Benediktinské knihkupectví v Brně), Životy svatých (vydal Kuncíř a jsou sestaveny podle historických etap) a konečné Čtení z Písma sv. od dp. Aug. Navrátila. Všechny tyto knihy jsou dnes dostupné.

Šířit nauku Kristovu, to přece není žádná maličkost. Děti dobře vycítí naši vlastní vnitřní duševní plnost. Dávat můžeme jen z toho, čím sami přetékáme, i když někdy mnohé z toho přijde nazmar. To je složka přirozená. Nadpřirozenou složkou jest zvláštní milost od Boha, které se nedá naučit z knih. Nebýt jen zvoncec znějícím. My sami jsme malí a slabí. Milost Boží však může všude prorazit cestu, i do dětských srdcí. A o to je třeba prosit, hodně a pokorně prosit. Chodit na mši sv. s misálkem v ruce a často k sv. přijímání. Vyzývat Duha sv. a svaté patrony, jako sv. Jana Nepomuckého, bl. Jana Sarkandra, sv. Dona Boska, papeže Pia X. a jiné.

Nakonec přednášející upozornil na skutečnost, že dětem nic neujde, ani jak čistý život vede kdo v soukromí a že je třeba vyvarovat se vždy všech nepřístojností, nedůstojných učitele náboženství.

Jako druhý řečník ujal se slova prof. Pavelka. Též i on zdůraznil potřebu řádné studijní přípravy, odvolává se při tom na slova sv. Otce Pia XII. Bůh sice někdy může u někoho učinit výjimku. Nikdo z nás však nemůže říci, že také on je taková výjimka. Neboť tím a právě tím už by tuto možnost vylučoval. Dnešní doba žádá velmi vzdělané kněze. A to platí i o nás, jejich pomocnících. Dnes jde život rychlejším tempem. Je tedy záhodno najít rychlejší způsob i při vyučování náboženství. Každý musí být sám plně pře-

svědčen o tom, čemu učí, a ne říkat: možná, že je to tak. Hledat ve všem nějakou souvislost. Vysvětlení některé pravdy se může usnadnit, známe-li nebo najdeme-li nějakou její souvislost s jinou pravdou, už dokázanou. Všechna tajemství a pravdy tvoří svými souvislostmi nepřemožitelnou jednotu. Proto hodlá pro nás prof. Pavelka pořádat v tomto roce ve Studiu Catholicu každou druhou neděli v měsíci zvláštní kurs. Na konec schůze se pan předseda kol. Brandýs zmínil stručně o novém návrhu zákona o učít. náboženství, který jde teď do parlamentu. Dále se zmínil o obtížích při vyplácení odměn, o slevách na dráze, o prázdninových doplňovacích kursech a pod. Po schůzi byla ještě volná debata. -vk.

Exercicie pro učitelky náboženství. Letos budou opět uspořádány exercicie pro učitelky náboženství, spojené s jednodenním praktickým kursem a sice na Svatém Kopečku ve dnech od 16. srpna večer do 21. srpna ráno. Den kursu bude věnován kratším odborným informativním přednáškám, hlavně debatám, zodpovídáním dotazů a informacím. Přihlášky přijímá Exerciční dům „Norbertinum,“ Svatý Kopeček u Olomouce. Kursu se mohou zúčastnit i ty, které teprve letos absolvují kurs pro laické katechetky a ještě nevyučují. Ostatní zájemkyně se mohou zúčastnit také, avšak jen potud, pokud bude místo.

Z ODBORNÉ LITERATURY.

„Nový Zákon“ v úpravě univ. profesora Dr. Rudolfa Cola byl schválen výnosem ministerstva školství pod číslem A-25.939-III/I ze dne 6. února 1948, jako pomocná kniha pro vyučování náboženství pro školy střední a školy měšťanské. Colův překlad Nového Zákona je nepostradatelný pro každého vyučujícího náboženství, neboť nejen po stránce překladatelské ale také po stránce vysvětlivek odpovídá nejnovějším výzkumům biblickým. -Tšk.

Dr. Fr. Tomášek, Kresby ke katechismu. 3. vydání, Fryšták 1948, str. 101, cena 20.- Kčs. Opětne je k dostání pokusný náčrtník pro katechety ke katechismu. Jejich cena je v tom, že jsou z pera nejen známého theoretika, ale také zároveň praktika, který za dobu čtvrt století je vyzkoušel při vyučování náboženství. Kresby jsou seřazeny podle článků „Katechismu katol. náboženství“ od dr. V. Kubíčka. Nechtějí katechetu zcela vázat, ale dávají podnět, jak asi může katecheta dotyčné pravdy graficky znázornit. Je ponecháno volné pole osobní invenci každého katechety. Znázornění figurálních není a linie kreseb a diagramů jsou tak jednoduché, že je provede při dobré vůli i nekreslíř. Objednávky vyřizuje Matice cyril., Olomouc, Nám. Rudé armády 16.

P. Konrád Kubeš. T. J.: **Sbírka homiletických příkladů.** I. dílu část 2. Str. 441. Náklad. Velehrad v Olomouci. Kčs 150.-. - Zkušený praktik exercitátor a kazatel, dokonale oboznalý, jak třeba podávati pravdy o víře, z pokladu své zkušenosti vynáší tu další část výborné své pomoci kazatelům a vůbec všem, kdož chtějí promlouvati o pravdách souvisejících s vírou. V čele každé z dvaceti kapitol podává souhrn látky a návod, jak promluvu o příslušném tématu, n. př. o síle víry, jejím rozvoji, obětech, statečnosti jejich, poměru víry k vědě a pod., zpracovat, aby byla jak po stránce obsahové tak formální správná. Jako doklady připojuje pak k tomuto pojednání v každé kapitole řadu příkladů a obrazů, celkem 1750, jež jsou vzaty téměř ze všech oborů vědních: dějin náboženských i profánních, věd přírodních, matematiky, fyziky, astronomie, chemie a pod. Nejen však kazatelé a řečníci, ale každý čtenář získá četbou této knihy, která po nejedné stránce bude pro něho znamenat rozšíření jeho vědomostí. Kniže by velmi prospělo, kdyby nad to dobré, co již poskytuje, udávala aspoň při důležitějších věcech prameny, z nichž je čerpáno. drjh

Dr František Tomášek: Pedagogika.

Úvod do pedagogické praxe. Vydala Matice Cyrilometodějská v Olomouci. Stran 357. Cena 100 Kčs. — Ačkoliv dal náš národ v J. A. Komenském světu pedagoga světového formátu, přece se nemůže honositi velikým bohatstvím význačných pedagogických děl. Je proto dílo olomouckého profesora pedagogiky na Cyrilometodějské fakultě bohatým přínosem, který přijde zvláště v dnešní době velmi vhod všem, kterým je svěťována výchova dorůstajícího pokolení. Najdou tam v úvodní části osvětlený a pevně stanovený pojem výchovy člověka a křesťana a také přirozený i nadpřirozený cíl výchovy. Je tu také přílehlavě zhodnocena věda o výchově a její pomocné disciplíny. V dalším se autor obírá zevrubně předmětem výchovy, osobností vychovatelovou a formami i prostředky vychovávacími. — Náboženské stránce výchovy, k níž se naši úřední pedagogové obraceli po celá desetiletí zády, je tu věnována právem zvýšená pozornost. Vychovatel tu najde k náboženské výchově mládeže tolik námětů a pokynů, že by se po nich jinde marně pádil a s námahou je sháněl. Zvláštní pozornost zasluhuje sedmý oddíl knihy, v němž se pojednává o zvláštních prostředcích vychovávacích. Osvětleny tu jsou zvláštní otázky výchovy rozumové, citové a snahové a je tu věnována značná pozornost výchově sexuální. — Na konci obsáhlého díla najdeme na 70 stránkách soupis příslušné literatury a za ním rejstřík osobní a věcný.

Akr.

Vašek dr Bedřich: Rukojet křesťanské sociologie. 3. vydání. Nakladatelství Velehrad v Olomouci. 1947. Stran 297. Cena Kčs 78,-. — Jen s radostí může referent uvítat toto nové vydání stručné příručky křesťanské sociologie. Autor, nejlepší náš znalec sociální nauky Církve, velmi přesně zhodnocuje sociální dění i v jeho moderní spletnosti a vždycky ukazuje pevné stanovisko křesťanské.

Duše Kristova. Rozjímání o modlitbě sv. Ignáce z Loyoly. Od autora Eucharistických jisker. Přeložil O. F. Babler. Vydalo nakladatelství Velehrad v Olomouci. 1947. Stran 139. Cena Kčs 25,—. Také už druhé vydání vzácných meditací, které dávají v suchopáru této doby radostnou a živnou potravu srdci každého křesťana.

M. V. Jiroušek, Hanácké písničky pro trojhlasý dětský nebo ženský sbor. Nakladatelství „Velehrad“ v Olomouci. Cena partitury Kčs 18.50, cena hlasové soupravy Kčs 6.50. — Sbírkou vybraných patnácti hanáckých lidových písní, upravená pro potřebu ženských pěveckých sborů, obsahuje dříve neprávem opomíjené lidové hanácké písně, které budou vhodným doplňkem při intonačním i přednesovém výcviku jakož i vhodným a působivým číslem koncertních pořadů. Jednoduchá harmonisace zcela odpovídá rázu těchto prostých písní, hlasové požadavky respektují technické možnosti mladých pěvců. I ženské pěvecké spolky jistě najdou v těchto písních vítané obohacení svého repertoaru, neboť dobrých a přístupně psaných úprav lidových písní není nazbyt.

KURSY.

Prázdninové kursy: Datum Vám přesně oznámíme v příštím čísle. Místo zastane asi nezměněno. Před kursy nebo po nich budou se konat třídní duchovní cvičení pro učít. a prof. Mohou se jich zúčastnit nejen účastníci kursů ale i nekursisté. Prosíme, oznamte nám na korespondenčním lístku na adresu: Redakce „Vychovatelských listů“ Olomouc, nám. Rudé armády 16, kdo se jich chce zúčastnit. Tato přihláška je předběžná, nezávazná, ale potřebujeme ji mít pokud možno do 15. dubna.

Pravidelná četba Pisma sv., zvláště Nového Zákona, je pro křesťana nezbytnou podmínkou opravdového života s Kristem. Nové vydání Nového Zákona, pořádané Dr. R. Colem, vyhoví všem požadavkům věřících. Vzhledná úprava, krásný papír poznámky v textu, věcný rejstřík, dvě mapy, to vše jsou přednosti tohoto vydání,

NOVÝ ZÁKON

K tisku upravil, rozčlenil, úvody a poznámkami opatřil Dr RUDOLF COL. Před-

mluvu napsal Dr LEOPOLD PREČAN, arcibiskup olomoucký. Toto vydání bude zavedeno jako pomocná kniha pro vyučování náboženství na měštanských a středních školách. - Cena vázaného výtisku 60 Kčs. - K dostání u všech knihkupců.

VELEHRAD - NAKLADATELSTVÍ DOBRÉ KNIHY V OLMOUCI.

Malice Cyrilometodějská, OLMOUC
NÁMĚSTÍ RUDÉ ARMÁDY 16, VYDALA:

Pius XI: „O křesťanské výchově mládeže.“ 2. vyd. Vkusná výpr. 15 Kčs.

Dr. Fr. Tomášek: „Pedagogika.“ (Úvod do výchovné praxe.) 416 stran, brožované 100 Kčs.

Dr. V. Kubíček: „Katechetika.“ 356 stran, brožované 120 Kčs.

DOMINIKÁNSKÁ EDICE **KRYSTAL** OLMOUC
SLOVENSKÁ 14, VYDALA PRO MLÁDEŽ:

Cojazzi: Petr Jiří Frassati, život vítězného mládí. Dejte do rukou mládeže tuto knihu, která je opravdu písní na čisté a ušlechtilé mládí. Brož. 55, váz. 85 Kčs.

„Osvětlenou stopou.“ Náboženský průvodce vláčet a správných chlapců. Dejte do rukou nejen junákům, nýbrž i chlapcům vůbec. Je to jejich nejkrásnější modlitební knížka. Stojí 45 Kčs.